

Is gerechtigheid geschied?

De dood met de kogel 1944-1950

Lezing voor diverse Marnix-ringen
G.M.W. van Gorp

Is gerechtigheid geschied?

Probleem: vastgeroeste mythes over WO II

goed >< kwaad

alleenschuld Hitler en/of Duitsland

nergens een geïsoleerd conflict

géén overwinning der democratie

absurd grote rol verzet

focusvernauwing op jodenvervolging

Een citaat van Von Clausewitz

*Oorlog is de voortzetting van de politiek
maar met andere middelen*

Het omgekeerde is echter ook steeds waar!

Want politiek = strijd om de macht

Dus 'greep naar de macht' door Nieuwe Orde

> 'uitschakeling' van hun aanhang

Enige nuancering bij Von Clausewitz...

Algemeen zijn er drie middelen om een doel te bereiken:

- Diplomatie (of overreding)
- Intimidatie (of afschrikking)
- Geweld (dat contraproductief is als het **niet** tot bereiken van beoogde doel leidt)

WO I is weliswaar vervolg op WO II

Maar **minstens één belangrijk verschil**:
namelijk het **ideologisch** karakter van WO II
waardoor op vele plaatsen **burgeroorlog**
zoals ook in B

= belangrijke (maar niet enige) verklaring voor
de excessen van de repressie

Laten we daarbij vooral kijken naar de daden
en niet zozeer naar de daders!

Terreur en tegenterreur in bezet B

De collaboratie was 'rechts' in allerlei schakeringen

Het **gewapend** verzet was (extreem) links (= communistisch) van inspiratie en werd gecommandeerd vanuit Moskou

De **chronologie** bewijst dit!

Chronologie (1)

---

10 mei 1940: D inval in het westen

28 mei 1940: capitulatie B leger

22 juni 1941: D inval in USSR

17 september 1941: eerste dodelijke aanslag in Doornik

19 september 1941: D bekendmaking > 'gijzelaars'

*Wie/wat zijn dat? Twee soorten *Geisel(häftlinge)**

LAFTE MOORD TE DOORNIK

Twee Duitse politie-beambten tijdens hun dienst neergeschoten

-In den nacht van 17 op 18 September 1941, werd de plaatselijke leider der Rexistische beweging, een geacht advokaat, te Doornik door laffe sluipmoordenaars, die van de duisternis gebruik maakten, neergeschoten. dienzelfden avond werden drie leden van de Duitse politie tijdens een poging om een anderen moordaanslag te verhinderen, door gewapende personen aangevallen. Twee der beambten werden neergeschoten. De derde zwaar gekwetst. Een persoon, die van deze misdaad wordt verdacht, kon tijdens den nacht worden aangehouden. De anderen konden in de duisternis ontkomen.

De vereischte maatregelen, die tot de ontdekking van de daders en hun handlangers moeten leiden, werden getroffen.

* * *

In verband met het neerschieten, in den nacht van 17 op 18 September te Doornik, van twee Duitse politiebeambten tijdens de uitoefening van hun dienst, door inwoners van het land, worden voorloopig, 25 burgers der stad Doornik als gijzelaars aangehouden.

De gezamenlijke bevolking is verplicht aan de opheldering van dezen laffen en zinlozen moordaanslag mee te werken.

In geval de daders zich niet ter beschikking zouden stellen van de Duitse of Belgische autoriteiten, of door het ingestelde onderzoek binnen de tien dagen niet zouden ontdekt zijn, zullen de gijzelaars door de bezettende macht worden opgeëischt.

In de toekomst, kan de bevolking er zich aan verwachten, dat bij een daadwerkelijken aanval op een lid der Duitse weermacht of politie, in geval de dader of de daders niet onmiddellijk worden ontdekt, een aantal gijzelaars, naar gelang den ernst van den aanslag, ten minste vijf bij den dood der aangevallenen, zullen gefusilleerd worden.

Alle politieke gearresteerden in België gelden met onmiddellijke inwerkingtreding als gijzelaars.

(Get.) De militaire bevelhebber in België en Noord-Frankrijk, von Falkenhausen, generaal der infanterie.

Chronologie (2)

1942: algemeen bevel 'liquidatie politieke vijanden' door Belgisch Partizanenleger

27 november 1942: eerste D terechtstellingen als **represaille**

december 1942: eerste vergeldingsactie van collaboratie = begin van de **tegenerreur** – gaat in crescendo

zomer 1944: bloedig hoogtepunt als voorbereiding op de communistische revolutie c.q. staatsgreep (26.XI.1944)

Resultaat van de verzetsterreur

Cf. cijfers van Belgisch Partizanenleger:

- 962 D soldaten gedood
- 1071 D soldaten gewond
- 1137 'verraders' gedood
- 255 'verraders' gewond

Cf. onderzoek van dr.hist. A. de Jonghe:
zeker 850 collaborateurs gedood

Hoe kon het zover komen?

- Numerieke en intrinsieke zwakheid van de D bezetting: 12 à 15 000 manschappen voor gans B, LUX en Noord-F
- Verplichte tewerkstelling vanaf eind 1942 is onuitputtelijk reservoir voor aangroei van het verzet
- Maar vooral: vijandige lijdzaamheid van de B justitie

Lijdzaamheid gerecht en politie

- Men wilde of durfde de daders van dodelijke en andere aanslagen niet vatten
- Verzet opereerde daardoor quasi-straffeloos en met zo goed als volledige bewegingsvrijheid
- Zowel echt verzet als vulgaire criminelen waartussen niemand onderscheid kon of durfde maken

Straffeloosheid van het verzet: een Belgische statistiek

- ◎ **1939:** 238 zware misdaden op personen waarvan 50 daders opgespoord en 188 (= 79 %) onbekend bleven
- ◎ **1943:** 792 zware misdaden op personen waarvan 37 daders opgespoord en 755 (= 95,3 %) onbekend bleven
- ◎ **1944:** 1428 zware misdaden op personen waarvan 17 daders opgespoord en 1411 (= 98,8 %) onbekend bleven

Contraterreur is normaal!

- Niemand laat zichzelf of zijn vrienden weerloos afslachten!
- Contraterreur werd verwacht en zelfs gewenst door het verzet!
- D represailles doen weerzin van de bevolking tegen de bezetter en de collaborateurs toenemen
  - > **doel bereikt**

Stijgende afkeer van de bezetter vooral in 1944 werd veroorzaakt door:

- Toenemende contraterreur door de collaboratie
- Veelvuldige controles, razzia's en plagerijen door de bezetter
- Systematische ophitsing door Radio Londen (cf. 'Jan Moedwil')
- Succes van de geallieerde troepen sinds landing in Normandië op 6 juni 1944

De eerste repressie

- B bevrijd vanaf augustus/september 1944
- Ontstaan van **machtvacuüm**
- Gewapend verzet grijpt (plaatselijk) zijn kans en misbruikt c.q. organiseert 'spontane volkswoede'
- Niet zelden **straatrepressie** door gloednieuwe verzetshelden

'Het feest van de haat'

(Nemrod = pater R. de Muyt)

- Honderdtal (?) personen afgemaakt
- Overal foltering en mishandelingen
- Ontelbare verkrachtingen
- Overal plundering, roof en diefstal
- Brandstichting - bomaanslagen
- Onwettige aanhoudingen (ook van familieleden) en wrede intimidaties die soms weken konden duren, afhankelijk van plaatselijke omstandigheden

‘Het feest van de haat’ leeuwenkooi in de Antwerpse zoo

'Het feest van de haat'

Breendonk II

'Het feest van de haat' Frans Ketels doodgefolterd in Hasselt

---

De tweede repressie

Officiële repressie voorbereid in Londen

Komt op gang vanaf oktober 1944

Iedereen aangemoedigd om aangifte te
doen van 'collaboratiefeiten'

> één miljoen beschuldigingen

Noodzaakt tot **organisatorische
improvisatie!**

De derde repressie

Na het einde van de oorlog en het leeglopen van de kampen in D (mei/juni 1945) breekt een **tweede 'volksrepressie'** los die veel minder spontaan was dan die van september/oktober 1944

Politiek opportunisme heeft ondertussen ruim de bovenhand gekregen...

Enkele cijfers

- 1 000 000 beschuldigingen
- 405 067 gerechtelijke dossiers
- 58 784 vrijwillige arbeidskrachten
ontslagen van rechtsvervolging
- 346 283 dossiers blijven over

346 283 dossiers

Vlaanderen:

184 627 dossiers

> 33 030 vonnissen

Wallonië:

95 180 dossiers

> 17 703 vonnissen

Brussel:

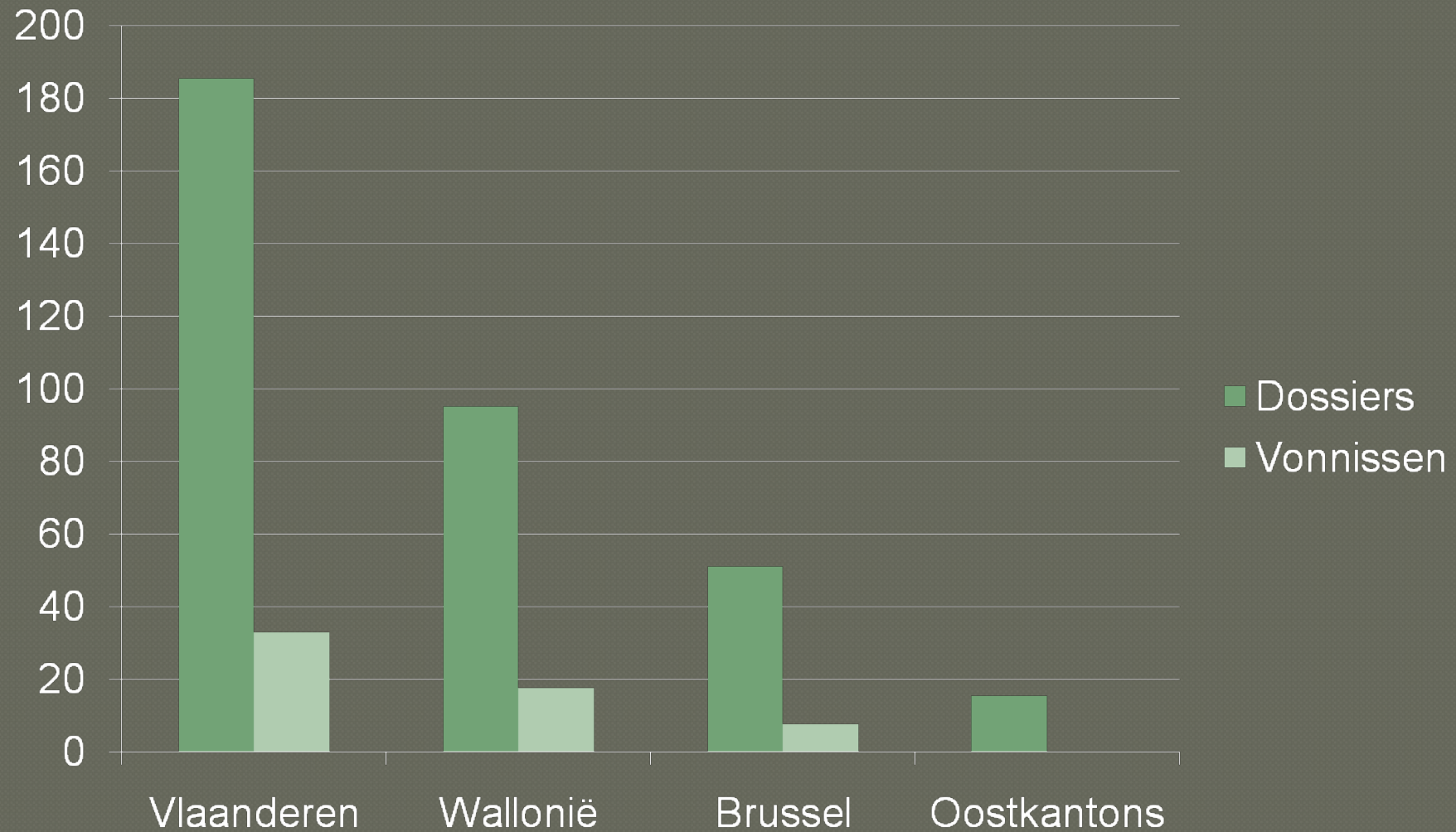
50 853 dossiers

> 7 653 vonnissen

Oostkantons:

15 623 dossiers

346 283 dossiers...

... verdeeld als volgt:

Militaire collaboratie	23 000
Politieke collaboratie	12 000
Zuiver economische collaboratie	1 200
Ronselen van manschappen	450
Verklikking	4 500
Gemengde vormen	15 250

TOTAAL

ca. 58 000

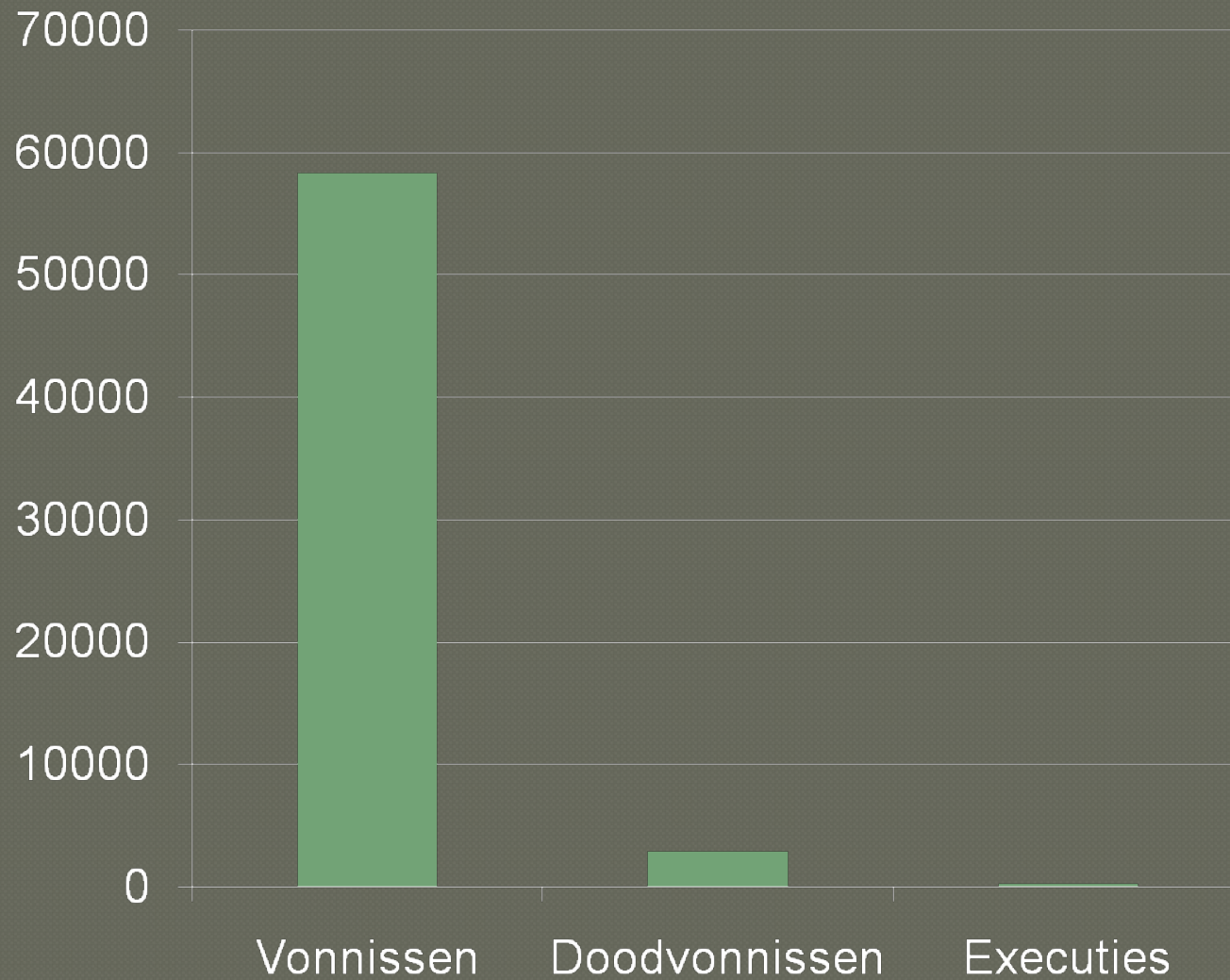
Of exacter: 58 386 vonnissen

---

waarvan aantal doodvonnissen = 2 895
uitgevoerde doodvonnissen = 242

maar daarnaast werden ook nog ruim
75 000 personen van hun burgerrechten
beroofd door (arbitraire) inschrijving op
de 'lijst van de auditeur'

242 executies op 58 386 vonnissen
= het (bloedig) topje van de ijsberg

Een vergelijking

BELGIE

2 895 doodvonnissen

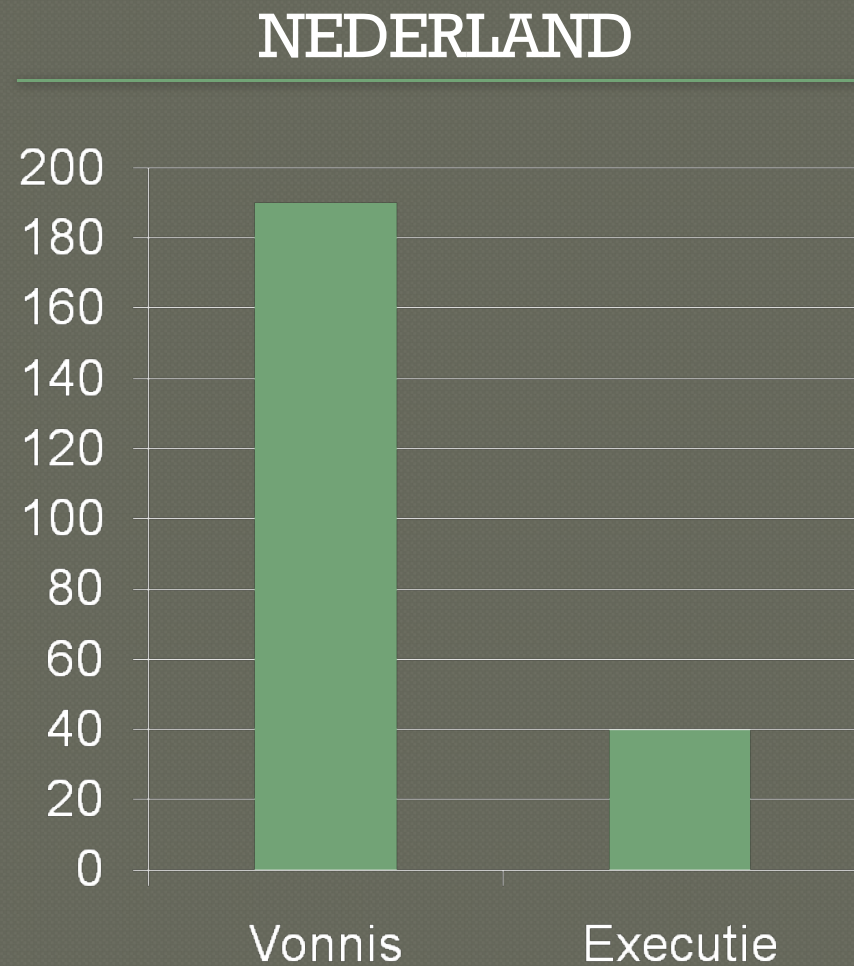
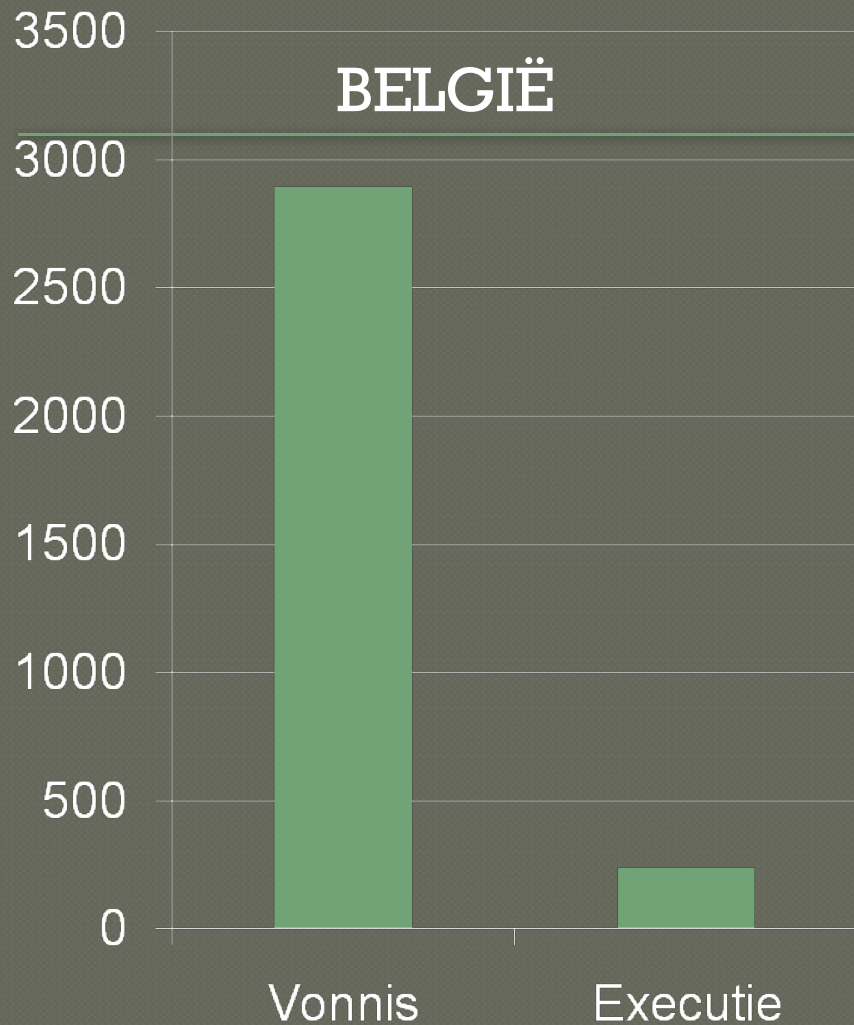
242 executies

NEDERLAND

190 doodvonnissen
(15/1)

40 executies (6/1)

Een vergelijking

Maar een bestraffing van de collaboratie was toch nodig?

Ja - maar was ze ook 'normaal'?

Abnormaal was alleszins:

- ◉ besluitwetten van een exilregering
  - ◉ met terugwerkende kracht
- ◉ geen kennisgeving van de Londense besluitwetten aan de bevolking
  - ◉ uitzonderingsrechtbanken: de (gemengde) krijgsraden en -hoven
- ◉ opnieuw uitvoering van de doodstraf

Deze repressies waren...

- ◉ ... minstens gedeeltelijk anti-Vlaams
- ◉ zeker anti-rechts en/of anti-conservatief
- ◉ soms zelfs duidelijk anti-katholiek
- ◉ en vooral er op gericht 'de greep naar de macht' door de Nieuwe Orde ongedaan te maken en zelfs om te keren

MAAR deze opmerkingen gelden **voor het totaal** van de repressie, minder voor ons specifiek deelonderwerp!

Een persstudie

- ⊙ hoogst dubieuze lijstjes (bv. *Berkenkruis*) vormden eerste basis
- ⊙ systematische lezing van de (na)oorlogse landelijke pers: *VG, DNG, GvA, DD, HLN, HHB, DS, V&S, LLB, LP, HBvL, LFL, LL, LNB...*
- ⊙ waar nodig en mogelijk aangevuld met regionale (weekblad)pers
- ⊙ maar vooral: bijlagen bij het *Belgisch Staatsblad*

Onze belangrijkste (pers)bron: het onvolprezen *Belgisch Staatsblad*

Beroep van een vonnis geveld op 12 Oktober 1945
door den Krijgsraad te Antwerpen.

Het Krijgshof, bij arrest geveld den 11 April 1946, in tegenwoordigheid van den veroordeelde, thans in kracht van gewijsde gegaan, heeft den genaamde : **Lagast, Albert-Victor-Aloys**, geboren te Sint-Niklaas, den 12 December 1911, wonende te Antwerpen, Schoenmarkt, 12, hoofdens : tusschen Augustus 1940 en 29 Januari 1943, met kwaad opzet, en tusschen 29 Januari 1943 en September 1944, wetens : de politiek en plannen van den vijand te hebben gediend, veroordeeld tot levenslange hechtenis.

Vastgesteld dat veroordeelde van rechtswege levenslang onzet is der rechten opgesomd in artikel 123-6 van het Strafwetboek; afgesteld van titels, graden, openbare ambten, bedieningen en diensten waarmede hij bekleed is; vastgesteld de wettelijke ontzetting voor den duur zijner straf.

Geen voorziening in verbreking.

Voor eensluidend uittreksel afgeleverd aan den Heer Auditeur Generaal, Antwerpen, den 1 Juni 1946. De adjunct-griffier bij het Krijgshof, G. Colle.

Bovenstaand arrest, zijnde in kracht van gewijsde gegaan, is voornoemde veroordeelde : **Lagast, Albert-Victor-Aloys**, wonende te Antwerpen, Schoenmarkt, 12, van rechtswege bij toepassing van artikel 2-1 der B.W. van 6 Mei 1944, zijnde artikel 123sexties van Strafwetboek, levenslang ontzet van de rechten bij dit artikel bedoeld. Antwerpen, den 24 Juni 1946. De Krijgsauditeur, (onleesbare handtekening.) (N. 37612.)

Een vreemde vaststelling

---

publicatie van het vonnis in het *BS* was verplicht
maar blijkbaar niet overal even zeer:

77 % van de Vlaamse en Brusselse vonnissen is
gepubliceerd, van de Waalse slechts 56 %

geeft een B totaal van 66 %!

Geen bevredigende verklaring

- nauwgezette griffies: Antwerpen, Brussel, Hasselt, Bergen, Mechelen, Turnhout
- slordige griffies: Brugge, Tongeren, Kortrijk, Ieper, Gent, Doornik, Aarlen, Verviers, Nijvel
- sommige griffies lieten publicatie zelfs **systematisch** na: Namen en Luik!

Ons hoofddoel

---

een correcte inventaris!

met o.a. juiste schrijfwijze van de namen
op basis van minstens één archivalisch
document

probleem: de fameuze 'wet op de
privacy'

Dat hoofddoel is ondertussen bereikt:

Bio-bibliografische aantekeningen bij de lijst der 242 gefusilleerden van de Belgische repressie 1944-1950

AELTERMAN, Alfons Livinus

- ° Lochristi, 30.III.1914
- + Antwerpen, 31.VII.1945

ARTEMAN, Arsène Jean Baptiste Ghislain

- ° Gembloers, 25.IV.1912
- + Namen, 5.IX.1945

AVART, Jean Jules Fernand

- ° Charleroi, 31.V.1914
- + Charleroi, 18.IX.1948

BACQ, Auguste

- ° Haine-Saint-Paul, 18.VIII.1901
- + Charleroi, 14.VI.1948

BAES, Robert Charles Joseph Alphonse

- ° Brugge, 4.IX.1909
- + Leuven, 15.VI.1946

Enz...

- ⦿ vergiste auditeur-generaal Gilissen zich?
- ⦿ massieve blunders tot ver in de jaren '80
- ⦿ grootste fouten in locale geschiedenissen (bijv. Brugge, Mechelen), ook van gerenommeerde historici
- ⦿ ondertussen weten we: 242
- ⦿ hoewel ...

Hoeveel Vlamingen en hoeveel Walen?

---

onmogelijke opsplitsing!

wie is een Vlaming? wie is een Waal?

geen opsplitsing mogelijk in Brussel:
taal van het vonnis, woonplaats,
geboorteplaats ...

dus geen waterdichte criteria!

Daarom deze opsplitsing:

- arrondissement Brussel = 14 executies
- Vlaamse arrondissementen = 105 executies
- Waalse arrondissementen = 123 executies

Opsplitsing naar nationaliteit

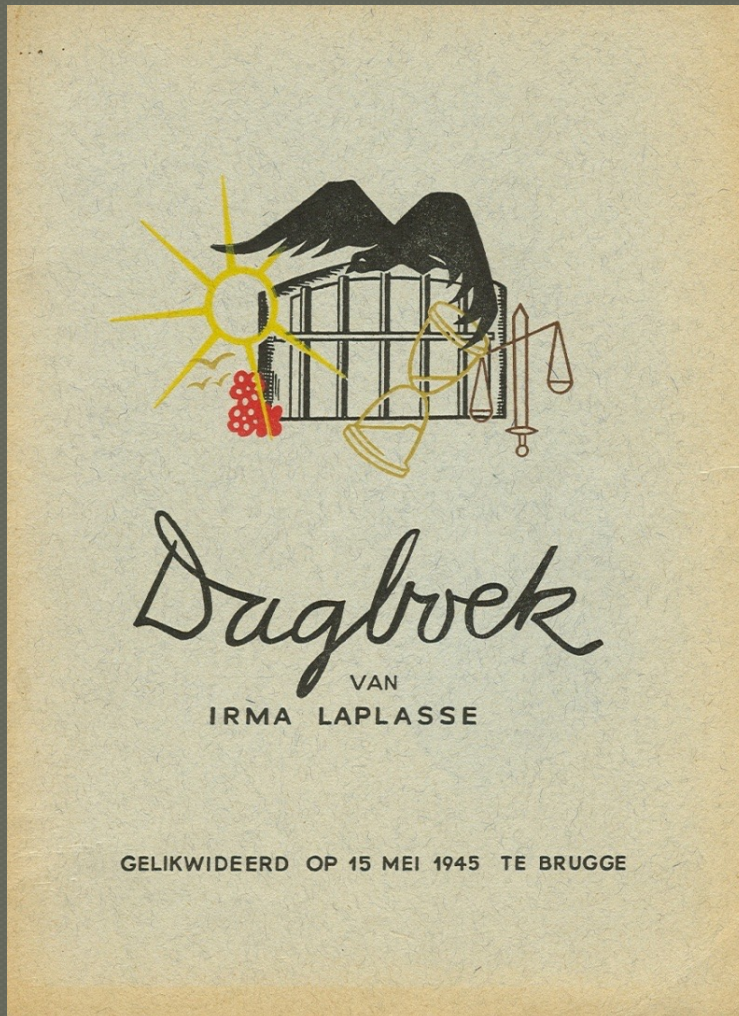
- Fransen: 1 (Deleest in Doornik)
- Polen: 1 (Lewin in Mechelen)
- Luxemburger: 1 (Majeres in Aarlen)
- Duitsers: 2 (Obler in Mechelen en Schmitt in Antwerpen)

Vier vrouwen

- ◉ Irma Laplasse-Swertvaeger in Brugge (1945)
- ◉ Maria Huygens in Leuven (1945)
- ◉ Lucreèce Vanbillemont in Zeebrugge (1946)
- ◉ Florentine Giralt in Brussel (1949)

Irma Laplasse – Swertvaeger Brugge 30 mei 1945

Maria Huygens

Leuven 21 juni 1945

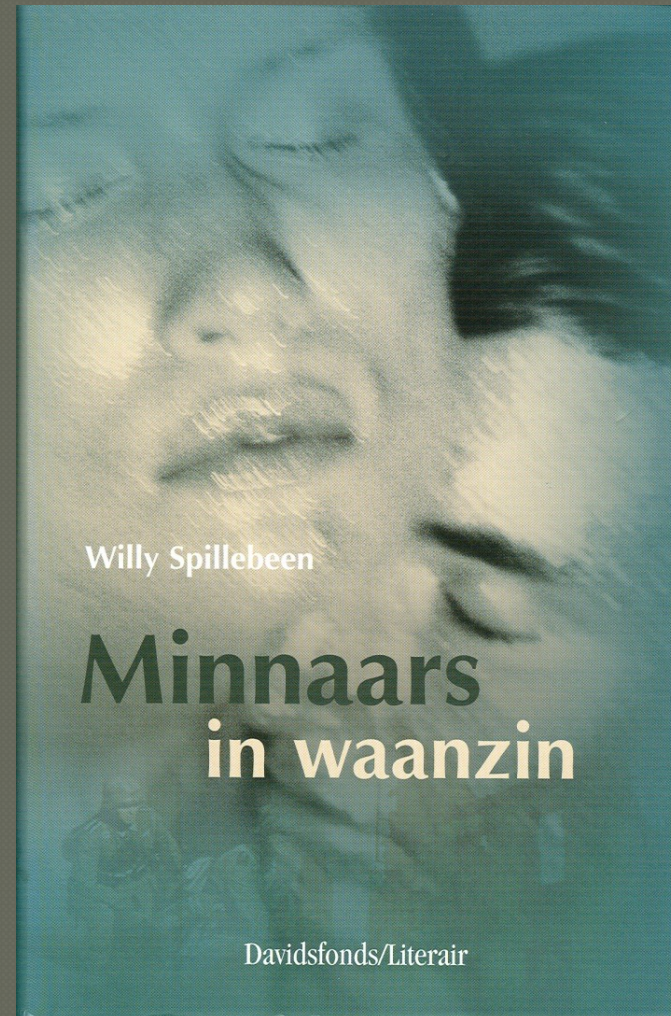
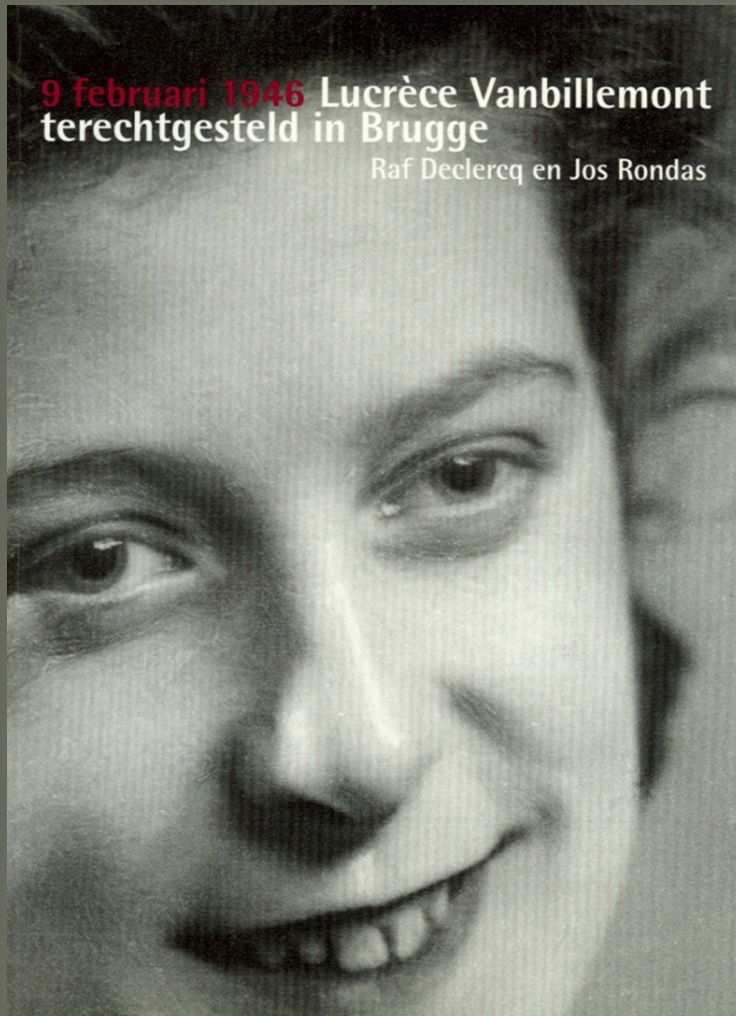

Lucrèce Vanbillemont

Zeebrugge 9 februari 1946

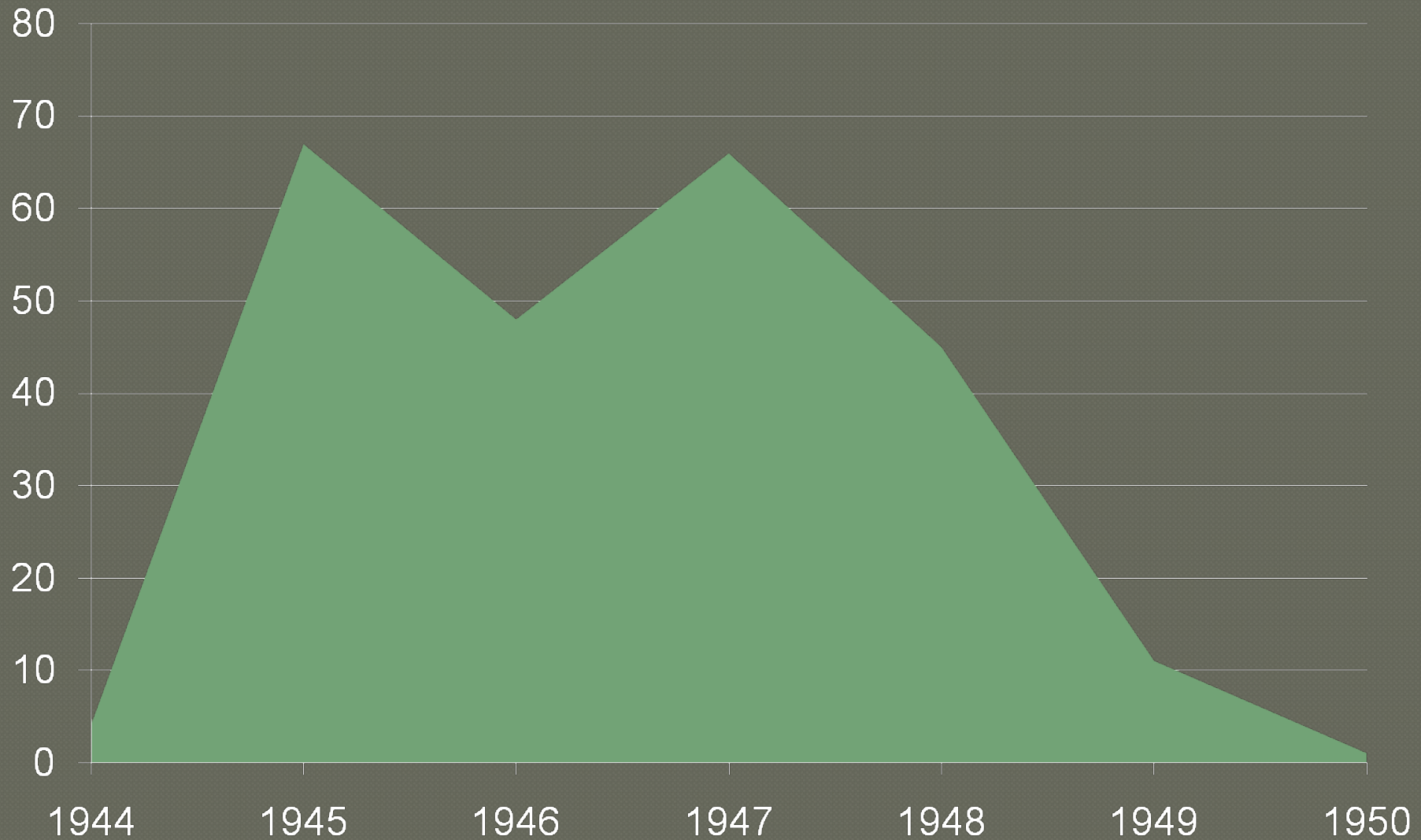

Florentine Giralt

Elsene 4 juni 1949

Chronologisch verloop van de executies

Nog interessanter...

... is de uitsplitsing per regering!
(Cf. Dhondt en Huyse)

het al dan niet fusilleren van iemand
werd immers al snel een lugubere factor
in het naoorlogse politieke spel en was
soms erg **conjunctuurgevoelig!**

Opeenvolgende ministers van Justitie

Regering Pierlot (27.IX.1944 – 7.II.1945)

1. Maurice Verbaet (kath.):

Herten en Hoogeveen

Paul de Saar

Stefaan Laureys

...

Opeenvolgende ministers van Justitie

Van Acker I (12.II.1945 – 2.VIII.1945)

2. Charles du Bus de Warnaffe (kath.):

Karel Lagast
vader en zoon
Lampaert
Irma Laplasse
Victor Blommaert
Maria Huygens
Gust Claes

...

Opeenvolgende ministers van Justitie

Van Acker II (2.VIII.1945 – 9.I.1946)

3. Marcel Grégoire (UDB)

Victor Meulenyzer
Karel de Feyter
Leo Vindevogel
Lucrèce Vanbillemont
José Streeel
Theo Brouns

...

Opeenvolgende ministers van Justitie

Spaak I (13.III.1946 – 19.III.1946)

4. Henri Rolin (soc.):

geen

Opeenvolgende ministers van Justitie

Van Acker III (31.III.1946 – 10.VII.1946)

5. Adolphe van Glabbeke (lib.):

August Borms
Lode Sleurs
Jan de Prins
Robert Baes
Lucien Eichhorn
...

4 april 1946

- ⦿ Op deze datum krijgt **voor het eerst** een terdoodveroordeelde **gratie** van de minister van Justitie, die de eindverantwoordelijkheid droeg
- ⦿ En dan nog wel op voorstel van de auditeur-generaal!
- ⦿ Er zijn dan **reeds 89 executies** uitgevoerd...

Opeenvolgende ministers van Justitie

Huysmans (3.VIII.1946 – 12.III.1947)

6. Albert Lilar (lib.):

Marcel Engelen (3)

SD-Leuven (4)

groep Chéron (6)

...

Opeenvolgende ministers van Justitie

Spaak II (20.III.1947 – 27.VI.1949)

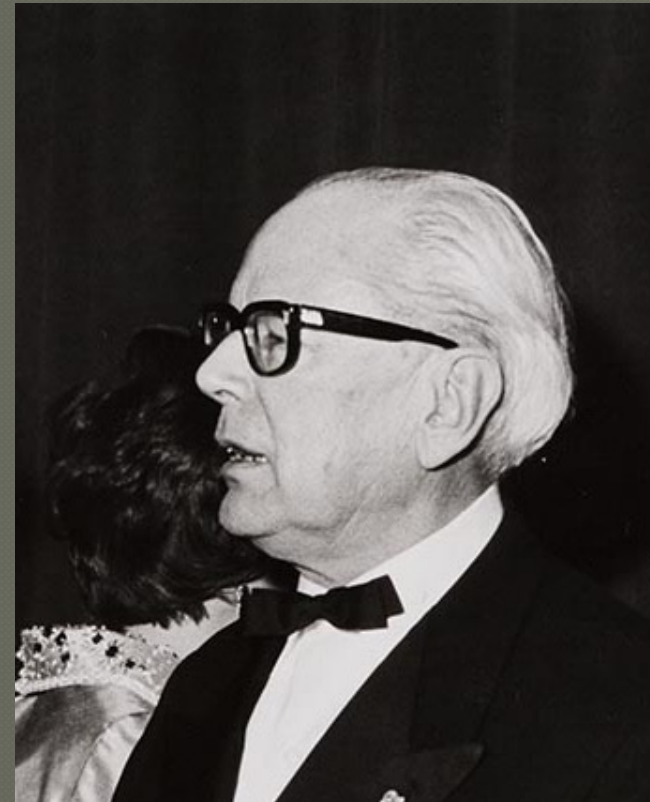
7. Paul Struye (CVP/PSC) tot 26.XI.1948:

Breendonk (12)

SD-Dinant (11)

Courcelles (27)

...

Opeenvolgende ministers van Justitie

Spaak II (20.III.1947 – 27.VI.1949)

8. Henri Moreau de Melen (CVP/PSC)

vanaf 27.XI.1948:

Joris Pylyser
SD-Gent (7)

Lode Huygen

bende Duquesne (7)

groep De Zitter (3)

‘tueurs de Rex – Brigade Z’ (5)

...

Opeenvolgende ministers van Justitie

Eyskens I (11.X.1949 – 6.VI.1950)

9. Albert Lilar (lib.):

geen

Opeenvolgende ministers van Justitie

Duvieusart (8.VI.1950 – 11.VIII.1950)

10. Henri Carton de Wiart (CVP/PSC):

Philipp Schmitt

Waarom wel?

- ◎ Leo Vindevogel in Gent
- ◎ August Borms in Elsene
- ◎ Marcel Engelen in Tienen
- ◎ José Streel in Elsene
- ◎ Walter Lampaert (sr.) in Gent
- ◎ Karel de Feyter in Sint-Gillis
- ◎ e.a.

Waarom niet?

- Hendrik-Jozef Elias (tweede leider van het VNV en dus politiek kopstuk)
- Jef van de Wiele (leider van de DeVlag)
- Robert Poulet (bijna drie jaar in de dodencel)
- Léon Degrelle (Rex-leider)
- Robert Verbelen (DeVlag-tegenterreur)
- jodenjagers als Lagneau, Lauterborn...
- criminelen als De Bodt, Lagrou, Bachot...

Procedure van een repressieproces

- onderzoek gebeurt door de **krijgsauditeur** = onderzoeksrechter en procureur des konings tegelijk
- **voorlopige hechtenis** van de betichte
- **internering**: was een administratieve maatregel waar vrij massaal gebruik van werd gemaakt
- dan mogelijk een buitenvervolginstelling of klassering zonder gevolg, maar niet zelden een **verwijzing naar de KR**

Procedure van een repressieproces (2)

- KR vanaf 1927: Brussel, Antwerpen, Gent en Luik
- vanaf september 1944: Aarlen, Brugge, Charleroi, Hasselt, Mechelen, Bergen, Namen, Turnhout en Verviers; vanaf mei 1945: Kortrijk, Leuven, Nijvel, Ieper, Doornik en Tongeren; vanaf februari 1946: Eupen en Malmédy
- voor incivismedossiers zgn. **gemengde KR**: twee burgermagistraten (waarvan één voorzitter) en drie officieren [een hoger officier (meestal majoor), een kapitein en een luitenant]
- uitgelote officieren zetelden één maand (of tot de dossiers in behandeling waren afgewerkt)
- taalkeuze in principe vrij

Procedure van een repressieproces (2bis)

Voorzitter Ch.J. Schilling van de Turnhoutse krijgsraad (1946)

Beroep van vonnis geveld op 17 December 1945 door den Krijgsraad te Turnhout.

K R I J G S H O F

Uittreksel uit eene minuut van arrest.

Voorziening in verbreking van veroordeelde op 15 Juni 1946. Verworpen door arrest dd. 8 Augustus 1946 van het Hof van Verbreking Nr. 1849.

Het Krijgshof, bij arrest geveld den 12 Juni 1946 in tegenwoordigheid van den veroordeelde, thans in kracht van gewijsde gegaan heeft den genaamde :

VERACHTERT, Maria - Leon - Alfons - Gerard,
geboren te Tessenderloo den 23 Juli 1898, wonende te Turnhout,
Oude Vaartstraat 40|2 hoofdens :

Belg zijnde,

1. Tusschen 10 Mei 1940 en de overgave van het Duitsche leger: vrijwillig hulp te hebben verschaft aan de vijanden van den staat en tegen de bondgenooten van België,
2. Tusschen 10 Mei 1940 en 29-1-1943, met kwaad opzet, en tusschen 29-1-1943 en de overgave van het Duitsche leger, wetens: de politiek en plannen van den vijand in de hand te hebben gewerkt,
3. Tusschen 28-1-1943 en 12-3-1944: wetens verklikking van Van Reeth Eduard,

veroordeeld tot de

DOODSTRAF

Van rechtswege levenslang ontzet van de rechten opgesomd in art. 123|6 SWB.
Afgesteld van de titels, graden, openbare functies, ambten en bedieningen waarmede hij bekleed is.

Zegt dat de aanplakking van het vonnis "bij uittreksel en gedrukt", zal geschieden in de gemeente Poppel, waar zijne bedrijvigheid het meest anti-Belgisch was, te Antwerpen waar het arrest werd gewezen en te Turnhout waar de terechtstelling zal plaatsgrijpen.

Zegt dat de terechtstelling zal plaatsgrijpen in de omheining van Turnhout, dat deze door de wapens zal geschieden en publiek zal wezen.

Verklaart verbeurd de inbeslaggenomen bescheiden.

Veroordeelt betichte om aan de burgerlijke partij Belgische Staat te betalen de som van vijftig duizend frank ten titel van materiele en moreele schadevergoeding met de intresten en hare kosten in de twee aanleggen.

De kosten van eersten aanleg belooopen 2160 fr. en die van beroep zijnde 187 frank invorderbaar bij lijfswang, zegt dat de duur ervan op eene maand behouden wordt.
Voor eensluidend uittreksel afgeleverd aan den Heer Auditeur-Generaal om te dienen in bestuurszaken.

Antwerpen, 31 Augustus 1946

De Adjunct-Griffier bij het Krijgshof

(get.) COLLE, G.

Procedure van een repressieproces (3)

- hoger beroep mogelijk bij het KH (Brussel, Antwerpen, Gent en Luik)
- KH: twee burgermagistraten (waarvan één voorzitter was) en drie hogere officieren (een generaal, een kolonel en een majoor)
- KH oordeelt op basis van de stukken
- voorziening in cassatie in principe mogelijk maar zeldzaam

Procedure van een repressieproces (4)

- ◉ **genade** door staatshoofd op voorstel minister van Justitie en auditeur-generaal; later van een commissie
- ◉ in $\frac{1}{4}$ der gevallen volgde de minister van Justitie het negatief advies v.d. aud.-gen.
- ◉ geen onthoofding maar **fusilleren** (art. 8 Swb.)
- ◉ plaats terechtstelling in vonnis bepaald
- ◉ organisatie terechtstelling door hoofdgriffier KR
- ◉ magistraten, pers, publiek, ordedienst door gemeentepolitie

Procedure van een repressieproces (5)

- ◉ executie door **Rijkswacht** (eerst vrijwilligers) – één geweer met los kruit – op tien passen afstand
- ◉ soms in de rug
- ◉ vuurbevel door adjudant
- ◉ eventueel genadeschot in het hoofd door officier
- ◉ tot soms vijf pelotons (‘Breendonkbeulen’ in Mechelen)
- ◉ kisting door de gemeente, verzegeld door ambtenaar, begraving op gemeentekerkhof

Procedure van deze executies

- openbaarheid
- vuurpeloton i.p.v. onthoofding
- uitvoering door de Rijkswacht
- vastgelegd door auditeur-generaal Walter Ganshof van der Meersch

Per plaats: Vlaanderen + Brussel

Vlaanderen:

Antwerpen 26

Brugge 14

Gent 17

Hasselt 8

Ieper 2

Kortrijk 4

Leuven 10

Mechelen 17

Tienen 3

Tongeren 4

subtotaal: 105

Brussel: 14

Per plaats: Wallonië

Aarlen 6
Bergen 8
Charleroi 48
Doornik 9
Luik 18
Namen 22
Nijvel 7
Verviers 5

subtotaal: 123

Algemeen totaal: 242

Aarlen: 6 gefusilleerden

---

1. Edmond de Loose
2. Lucien Eichhorn
3. Richard Vieutemps
4. Jean-Pierre Majeres
5. Albert Lambert
6. Marcel Guillaume

Aarlen: de eerste drie op de koer van de kazerne 'Onderluitenant Callemeyn'

24 Arlon Panorama (vue vers la Caserne Calmen)

Aarlen: de eerste drie op de koer van de kazerne 'Onderluitenant Callemeyn'

Aarlen: de twee volgende in een loods van de SNCB-ateliers tussen Aarlen en Stockem

Aarlen: de twee volgenden in een loods van de SNCB-ateliers tussen Aarlen en Stockem

Aarlen: de laatste op het schietveld van Lagland

ARLON — Champ de Tir de Lagland

Édit. L. Daparque, Florenville

Aarlen: de laatste op het schietveld van Lagland

Aarlen: de laatste op het schietveld van Lagland

Antwerpen: 26 gefusilleerden

---

1. Antoon Peeters – 10 februari 1945

2. Alfons Claessens – 20 februari 1945

3. Frans Schoolaert – 20 februari 1945

4. Karel Schellekens – 20 februari 1945

5. Jan Bergmans – 21 februari 1945

6. Paul de Saar – 21 februari 1945

7. Stefaan Laureys – 23 februari 1945

Antwerpen: 26 gefusilleerden

---

8. Petrus Janssens – 15 maart 1945
9. Albert van Dongen – 15 maart 1945

10. Louis Peereboom – 16 maart 1945
11. Maurice Maebe – 16 maart 1945

12. Karel Lagast – 4 mei 1945
13. Remi van Rossem – 4 mei 1945

14. Jozef de Coster – 19 mei 1945
15. Frans Horemans – 19 mei 1945

Antwerpen: 26 gefusilleerden

---

16. Paul Mertens – 11 juli 1945

17. Maurice van Oostende – 11 juli 1945

18. Gust Claes – 14 juli 1945

19. Alfons Aelterman – 31 juli 1945

20. Jozef van Sweevelt – 6 september 1945

21. Georges Verbregt – 13 april 1946

Antwerpen: 26 gefusilleerden

---

22. Jozef de Bruyn – 15 juni 1946

23. Fernand Wijss – 12 april 1947

24. Albert van Diest – 5 mei 1948

25. René van Muylen – 28 mei 1948

26. Philipp Schmitt – 9 augustus 1950

Antwerpen: alle executies in de Militaire Bakkerij aan de Kielsevest

Sint-Bernardsepoort – maalderij en bakkerij – Sint-Michielspoort

Militaire Bakkerij (1965) uiterst links

In Antwerpen gefusilleerd:

Fernand Frans Juliaan WIJSS

- ◉ ° Antwerpen, op 2 januari 1920
- ◉ mekanieker
- ◉ woonde Plankenbergstraat 134, Deurne
- ◉ Algemeene SS, SD, bewaker Breendonk
- ◉ vnste. tenlasteleggingen: 113, 115, 394, 400
- ◉ verstekvonnis KR Antwerpen van 21 februari 1945
- ◉ vonnis KR Mechelen van 7 mei 1946
- ◉ arrest KH Brussel van 14 november 1946
- ◉ cassatie verworpen op 23 december 1946
- ◉ genadeverzoek verworpen op 10 april 1947
- ◉ † Antwerpen, op 12 april 1947

Executie van Fernand Wijss

Executie van Fernand Wijss

Executie van Fernand Wijss

Executie van Fernand Wijss

Executie van Fernand Wijss

Executie van Fernand Wijss

Executie van Fernand Wijss

Executie van Fernand Wijss

Bergen: 8 gefusilleerden

---

1. Oscar Maroquin

2. Gabriel Chéron

3. Marcel Destrain

4. Auguste Scauftaire

5. Ernest Eglem

6. Gérard Durieux

7. Léopold Delalieux

8. Edouard Schumacker

Bergen: wellicht allemaal op de gemeentelijke schietbaan

MONS. — Le Tir National

Bergen: wellicht allemaal op de gemeentelijke schietbaan

Brugge: 14 gefusilleerden

---

1. Remi Neiryndck – 11 mei 1945
2. Séraphin Boucquez – 15 mei 1945
3. André Lestienne – 19 mei 1945
4. Irma Swertvaeger – 30 mei 1945
5. Lucrece Vanbillemont – 9 februari 1946
6. Henri Barbary – 13 april 1946

Brugge: 14 gefusilleerden

---

7. Oswald Vancompernelle – 12 juni 1946

8. Achiel Blancke – 6 juli 1946

9. André Coutteau – 6 juli 1946

10. Cyriel Decae – 6 juli 1946

11. Maurice Lageirsse – 6 juli 1946

12. Gustaaf Rolly – 6 juli 1946

13. Lionel Verburgh – 27 september 1947

14. André Vanbeveren – 29 mei 1948

Brugge: eerst in de gevangenis van het Pandreitje

Binnenkoer gevangenis Pandreitje

Nadien op het havenbeluik 'Acht Zaligheden'

Laatste terechtstelling in de kazerne 'Kolonel Rademakers'

Kazerne 'Kolonel Rademakers' (binnenkoer)

Brussel: 14 gefusilleerden

---

1. Paul Herten – 13 november 1944
2. Joseph Hoogeveen – 13 november 1944

3. Jules Lhost – 22 maart 1945

4. Victor Meulenyzer – 30 augustus 1945

5. Karel de Feyter – 25 september 1945

Brussel: 14 gefusilleerden

---

6. Jan Schmidt – 22 december 1945

7. Lucien Streel – 21 februari 1946

8. August Borms – 12 april 1946

9. Hubert Bayard – 24 september 1947

10. Jules Renuart – 13 april 1948

11. Félicien Mathy – 1 juni 1948

Brussel: 14 gefusilleerden

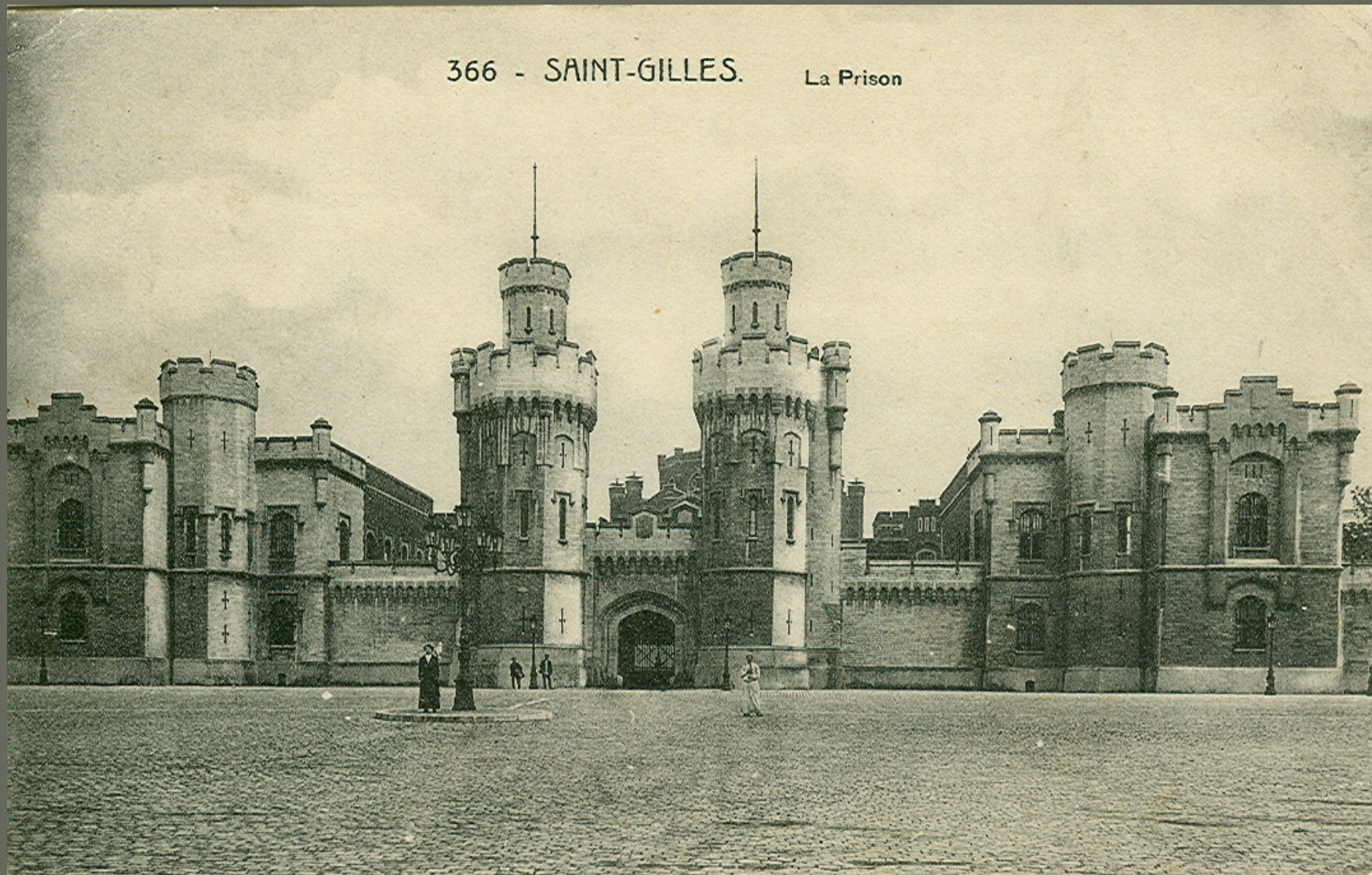
---

12. Prosper de Zitter – 17 september 1948

13. Florentine Giralt – 4 juni 1949

14. Jean Nootens – 4 juni 1949

Brussel: de eerste zes gefusilleerd in de gevangenis van Sint-Gillis

Brussel: de eerste zes gefusilleerd in de gevangenis van Sint-Gillis

Brussel: de volgende acht in de rijkswachtkazerne in Elsene

Brussel: de volgende acht in de rijkswachtkazerne in Elsene

Charleroi: 48 gefusilleerden

---

1. Franz Cordier

2. Georges Decoene

3. Alphonse Devries

4. Fernand Daumerie

5. Aristide Sturbois

6. Henri Waermoes

Charleroi: 48 gefusilleerden

---

7. Zénobe Meys

8. Nestor Guillaume

9. Louis Georges

10. Albert Ghyoot

11. Marcel Delestrée

12. Léopold de Ruyver

Charleroi: 48 gefusilleerden

---

13. Marius Hanot

14. Maurice Hautekeete

15. Fernand Dargent

16. Léon Bertrand

17. Victor Matthys

18. Marie-Joseph Collard

19. Henri Merlot

20. Charles Desclin

21. Jules van Meensel .../...

Charleroi: 48 gefusilleerden

.../... 22. Victor Bracke

23. Honoré Navez

24. Jean Fontaine

25. Fernand Marchal

26. Eugène Heuschen

27. Frederik de Maeyer

28. Jacques Dupont

29. Jules Colyns

30. Charles Nisolle

31. Frans Wijnen .../...

Charleroi: 48 gefusilleerden

.../... 32. Georges Bodson

33. Aimé Jadoul

34. Aimé Gosset-Empain

35. Aimé Dubois

36. Jules Roosens

37. Georges Deheny dit De Heug

38. Georges Wéry

39. Ernest Struyf

40. Charles Jacques

Charleroi: 48 gefusilleerden

---

41. Rodolphe Cantillon

42. Edgard Duquesne

43. Jules Quinif

44. Henri Plichard

45. Auguste Bacq

46. Roger Depret

47. Albert Dauchot

48. Jean Avart

Charleroi: de eerste twaalf in de gevangenis

Charleroi: de eerste twaalf in de gevangenis

Charleroi: al de anderen op een koer van de gendarmeriekazerne

Charleroi: al de anderen op een koer van de gendarmeriekazerne

Charleroi: executie 'Courcelles' achter de manège van de gendarmerie

Charleroi: executie 'Courcelles' achter de manège van de gendarmerie

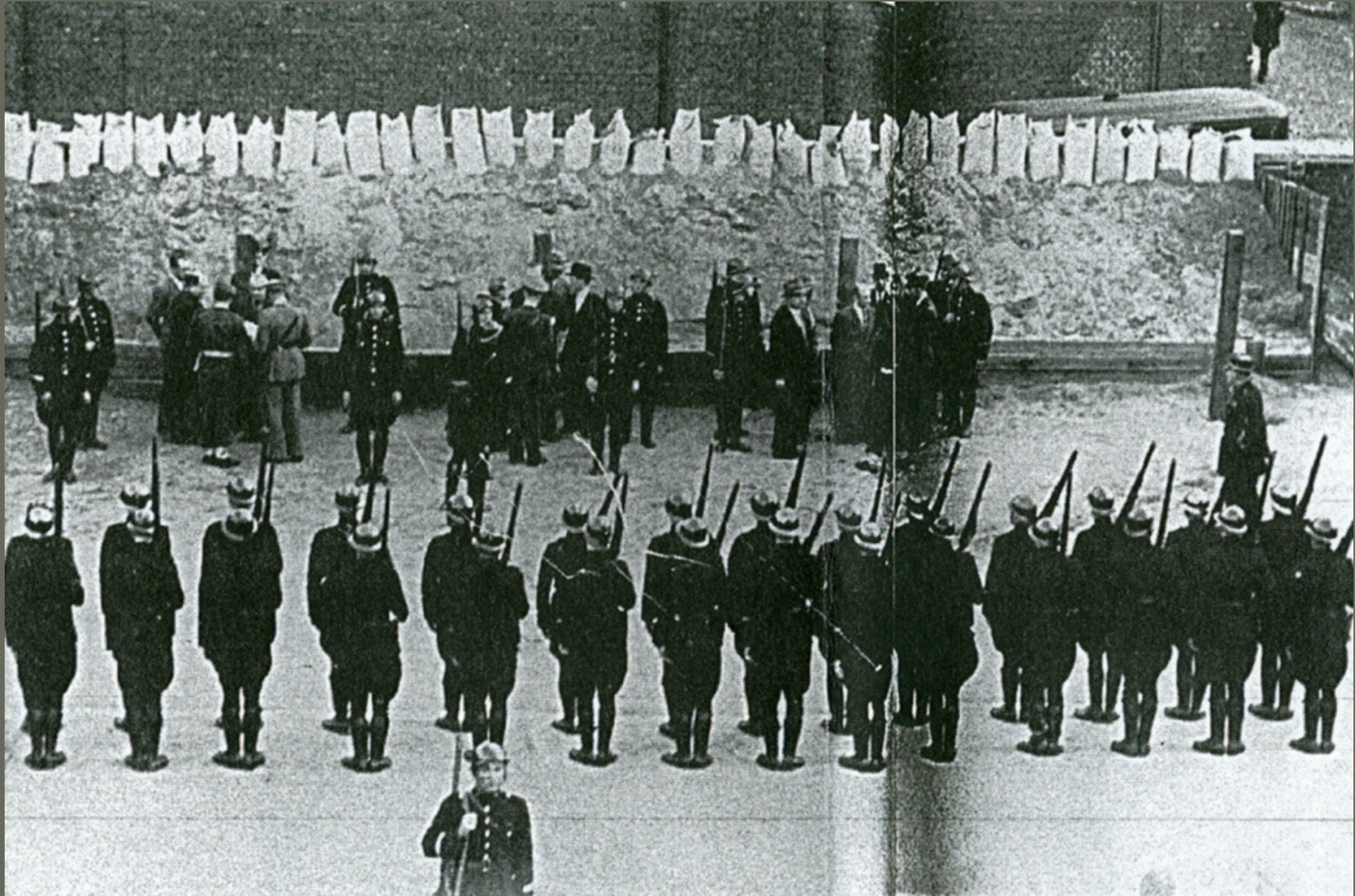
Charleroi: executie 'Courcelles' achter de manège van de gendarmerie

Charleroi: executie 'bende Duquesne' achter de manège van de gendarmerie

Charleroi: executie 'bende Duquesne' achter de manège van de gendarmerie

Charleroi: executie 'bende Duquesne' achter de manège van de gendarmerie

Doornik: 9 gefusilleerden

---

1. Omer Everard

2. Louis Verlinden

3. Lucien Jaminon

4. Gaston Caudron

5. Henri Platteau

Doornik: 9 gefusilleerden

---

6. Jean Deleest

7. Louis Mostiens

8. René Lombart

9. Pierre Pauly

Doornik: eerste vijf geëxecuteerd op de koer van de Artilleriekazerne

Doornik: eerste vijf geëxecuteerd op de koer van de Artilleriekazerne

Doornik: eerste vijf geëxecuteerd op de koer van de Artilleriekazerne

Doornik: eerste vijf geëxecuteerd op de koer van de Artilleriekazerne

Doornik: laatste vier geëxecuteerd in de 'Tir à la Cible' buiten de stad

Doornik: laatste vier geëxecuteerd in de 'Tir à la Cible' buiten de stad

Doornik: laatste vier geëxecuteerd in de 'Tir à la Cible' buiten de stad

Gent: 17 gefusilleerden

---

1. Polydoor Verhulst – 8 december 1944

2. Walther Lampaert sr. – 7 mei 1945

3. Walter Lampaert jr. – 7 mei 1945

4. Leo Vindevogel – 25 september 1945

5. Jan de Blauwer – 18 mei 1946

6. Robert de Blomme – 15 juni 1946

7. René de Clercq – 15 juni 1946

Gent: 17 gefusilleerden

---

8. Ulysse Joyeux – 2 oktober 1947

9. Maurice de Brauwer – 9 december 1947

10. Emiel van Keymolen – 5 mei 1948

11. Jules Verbesselt – 29 mei 1948

12. Jozef Keyl – 29 mei 1948

13. Marcel Opdebeeck – 29 mei 1948

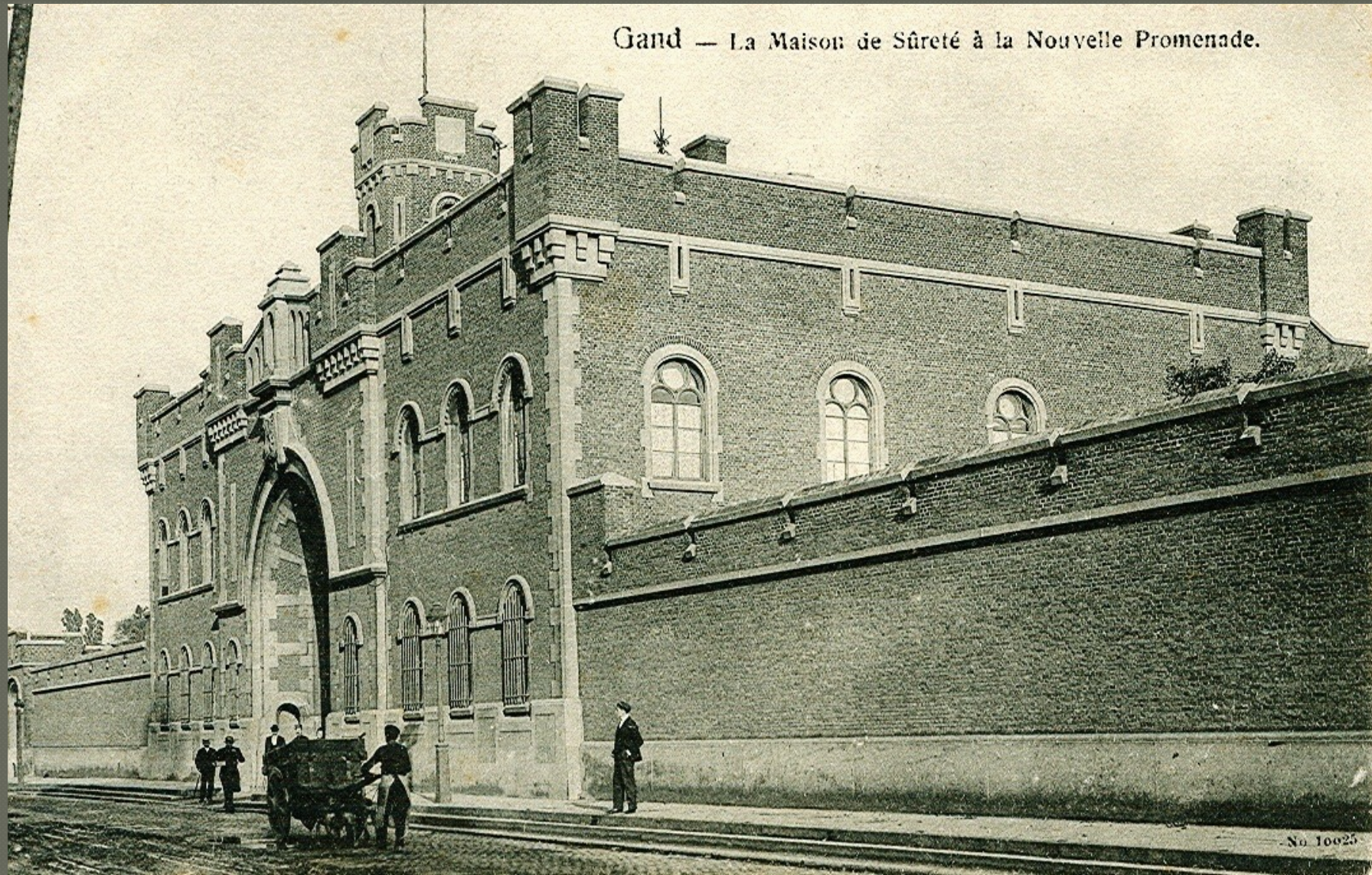
14. Alfons Verbeke – 29 mei 1948

15. Gaston Delbeke – 29 mei 1948

16. Karel Lorrez – 29 mei 1948

17. Firmin van Laere – 29 mei 1948

Gent: de eerste vier/vijf op een koer van de gevangenis aan de Nieuwe Wandeling

Gent: de eerste vier/vijf op een koer van de gevangenis aan de Nieuwe Wandeling

Gent: de eerst **vier/vijf** op een koer van de gevangenis aan de Nieuwe Wandeling

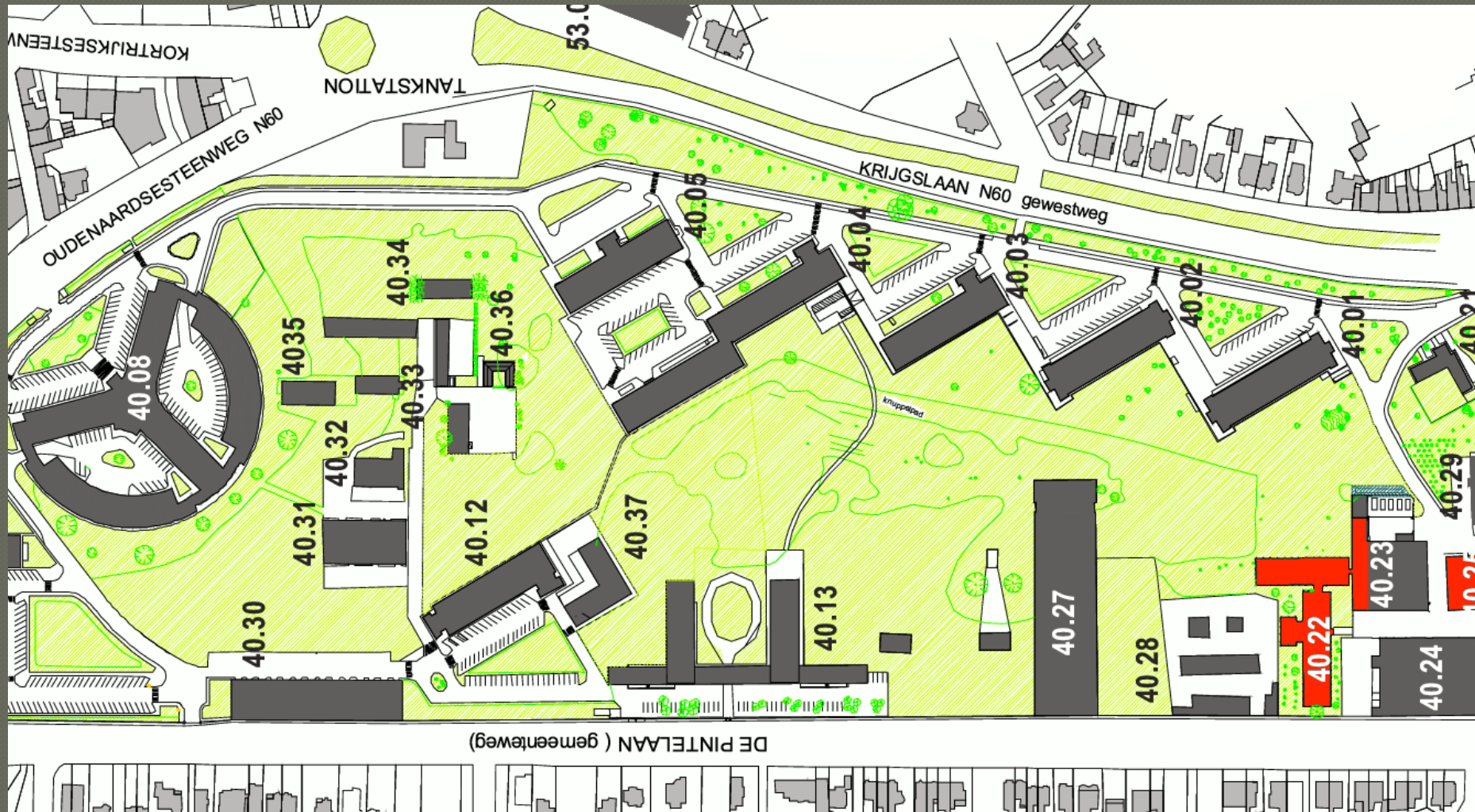

Gent: de eerst vier/vijf op een koer van de gevangenis aan de Nieuwe Wandeling

Gent : de anderen in de schietbaan 'De Sterre' aan de De Pintelaan

Gent : de anderen in de schietbaan 'De Sterre' aan de De Pintelaan

---

Gent : de anderen in de schietbaan 'De Sterre' aan de De Pintelaan

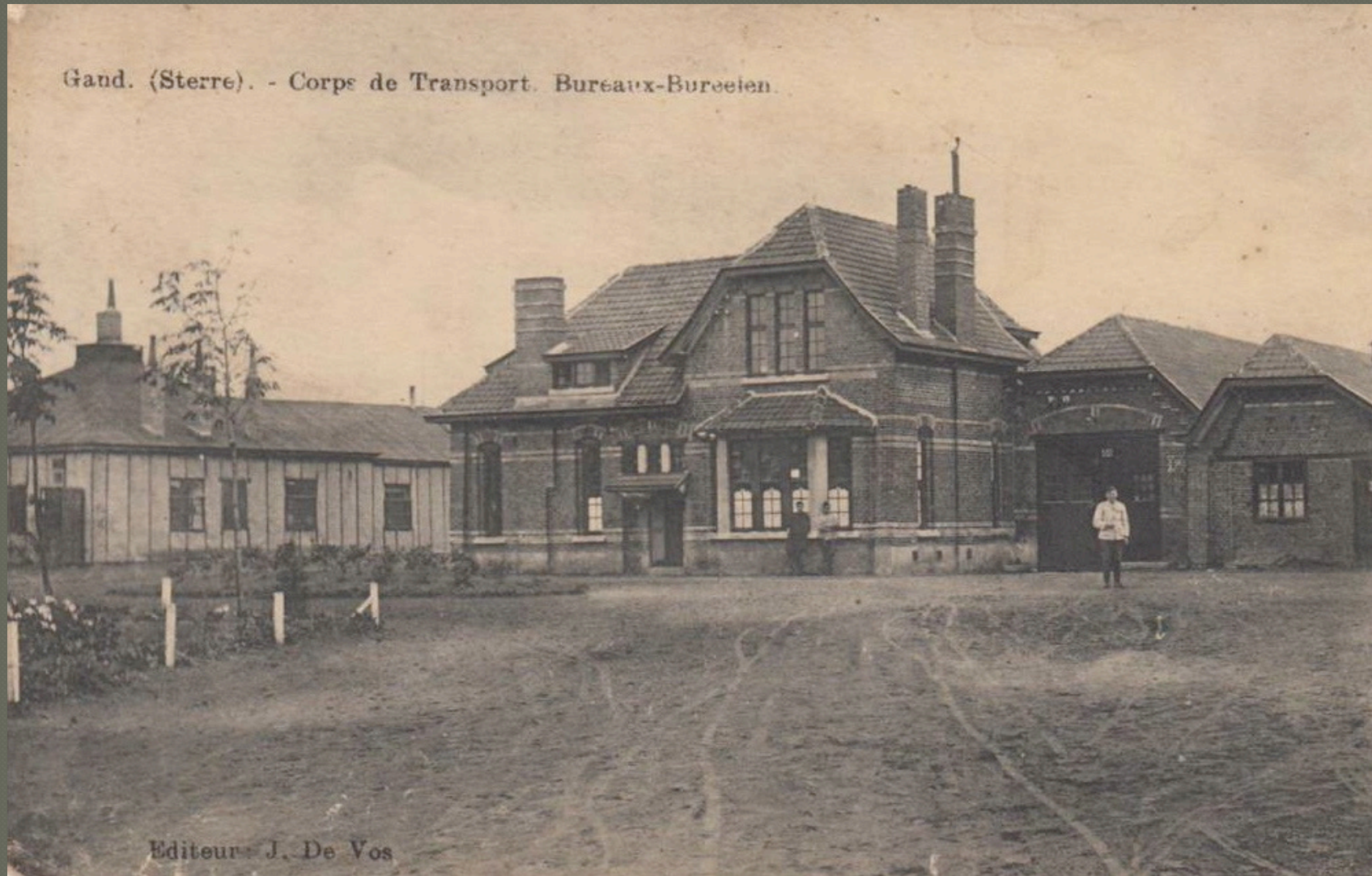

Gent : de anderen in de schietbaan 'De Sterre' aan de De Pintelaan

---

Gent : de anderen in de schietbaan 'De Sterre' aan de De Pintelaan

Hasselt: 8 gefusilleerden

---

1. Herman Heylbroeck – 11 juni 1945

2. Leon Melsen – 11 juni 1945

3. Pol Moons – 19 juli 1945

4. Theo Brouns – 28 maart 1946

5. Louis Tuinstra – 28 maart 1946

6. Lode Sleurs – 13 april 1946

7. Charles van Droogenbroeck – 10 juni 1948

8. Hubert Ubachs – 10 juni 1948

Hasselt: allen ter dood gebracht op het Munitiedepot aan de Maastrichter steenweg

15/05/2010

Hasselt: allen ter dood gebracht op het Munitiedepot aan de Maastrichter steenweg

Ieper: 2 gefusilleerden

---

1. Joris Pylyser – 24 maart 1948

2. Louis Maes – 4 mei 1948

Ieper: allebei in de tuin van de
gendarmeriekazerne aan de De Montstraat

Ieper: allebei in de tuin van de gendarmeriekazerne aan de De Montstraat

Kortrijk: 4 gefusilleerden

---

1. Urbain Lodewijck – 23 mei 1945
2. Gustaaf Tuyttens – 23 mei 1945

3. Gabriel Maes – 23 maart 1946

4. Triphon Dewaele – 9 december 1947

Kortrijk: alle vier in de stedelijke schietstand aan de Abdijkaai

---

Kortrijk: alle vier in de stedelijke schietstand aan de Abdijkaai

Kortrijk: alle vier in de stedelijke schietstand aan de Abdijkaai

Kortrijk De Leie
Courtrai La Lys • Wikings •

Leuven: 10 gefusilleerden

---

1. Ferdinand Coopmans – 25 mei 1945
2. Maria Huygens – 21 juni 1945
3. Richard Delanoyer – 1 of 3 september 1945
4. Arthur Leuntjes – 21 december 1945
5. Robert Baes – 15 juni 1946

Leuven: 10 gefusilleerden

- 6. Lambert Janssens – 26 oktober 1946
- 7. Fernand Faingnaert – 26 oktober 1946
- 8. Frédéric Dirickx – 26 oktober 1946

9. Pierre Boffé – 19 december 1947

10. Joseph Nessu – 3 juni 1949

Leuven: eerste vier in de tuin van de centrale gevangenis aan de Tiensevest

Leuven: eerste vier in de tuin van de centrale gevangenis aan de Tiensevest

---

Leuven: zeker de volgende vier in de militaire manège in de Rijschoolstraat

Leuven: de laatste twee in de militaire schietstand in Heverlee

Leuven: de laatste twee in de militaire schietstand in Heverlee

---

Leuven: de laatste twee in de militaire schietstand in Heverlee

---

Luik: 18 gefusilleerden

---

1. Louis Capouillez

2. Félix Bodson

3. Albert Rocour

4. Théophile Dargent

5. Maurice Jadoul

6. Pierre Monseur

Luik: 18 gefusilleerden

---

7. Omer Detaille

8. Jean Pirmolin
9. Raoul Lemaire

10. Joseph Peeters

11. Artus van Denkerckhoven

12. Jean Lempereur

Luik: 18 gefusilleerden

---

13. Marcel Devivier

14. Louis Vincinaux

15. Jean Hustinx

16. Arthur Bertrand

17. Gilbert Joiris

18. Georges Heirman

Luik: op drie na alle terechtstellingen in het fort van Liers

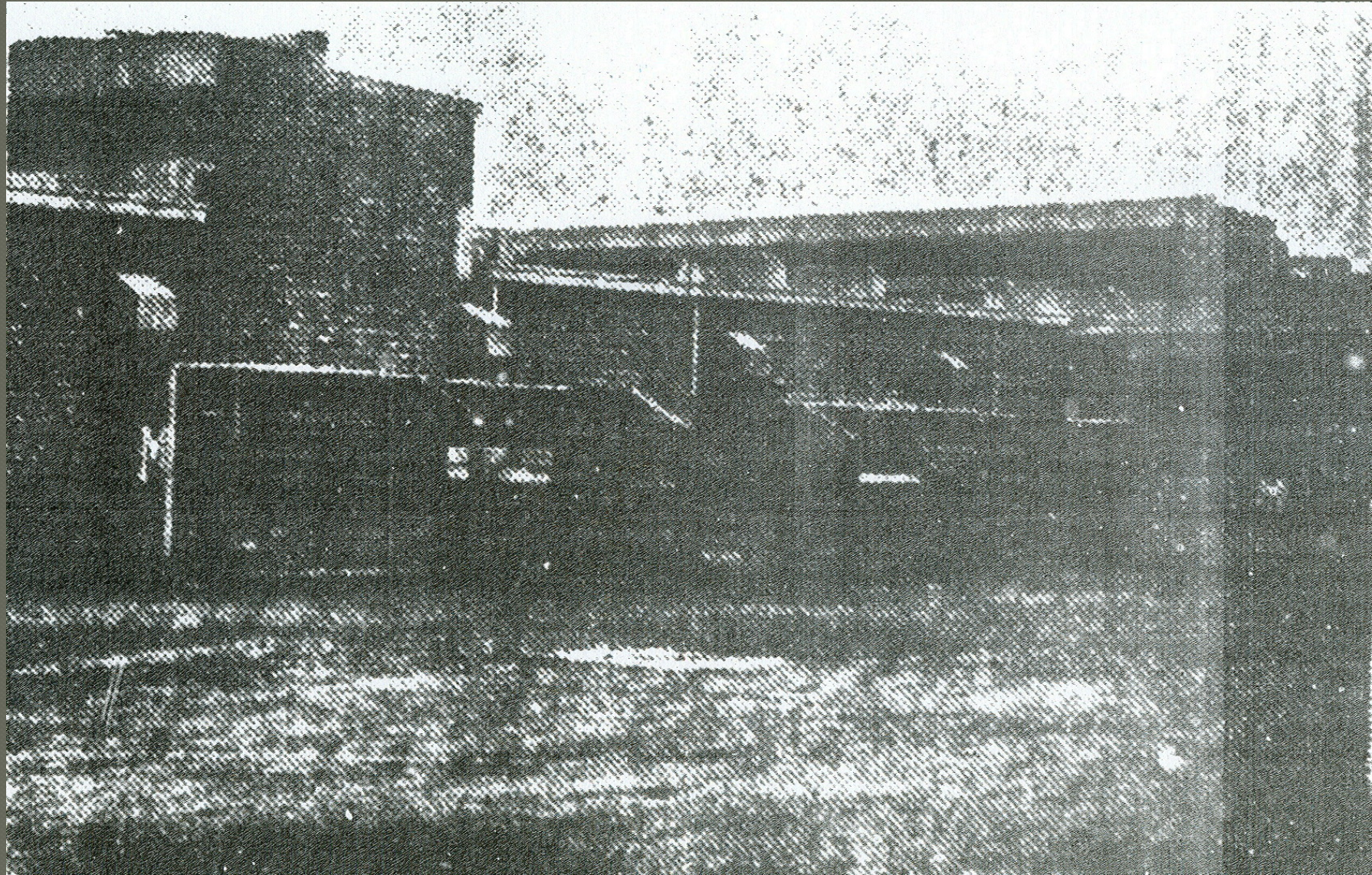
23/08/2006

Luik: laatste drie terechtstellingen in de schietbaan van Jupille

37. Liège - Tir communal et canal de Maestricht.

Luik: laatste drie terechtstellingen in de schietbaan van Jupille

Luik: laatste drie terechtstellingen in de schietbaan van Jupille

04/10/2006

Mechelen: 17 gefusilleerden

---

1. Victor Blommaert – 9 juni 1945

2. René Lauwereys – 19 juni 1945

3. Georges Goedhuys – 17 augustus 1945

4. Alfons Verbert – 20 oktober 1945

5. Jan de Prins- 3 mei 1946

6. Albert de Boeck – 21 juni 1946

Mechelen: 17 gefusilleerden

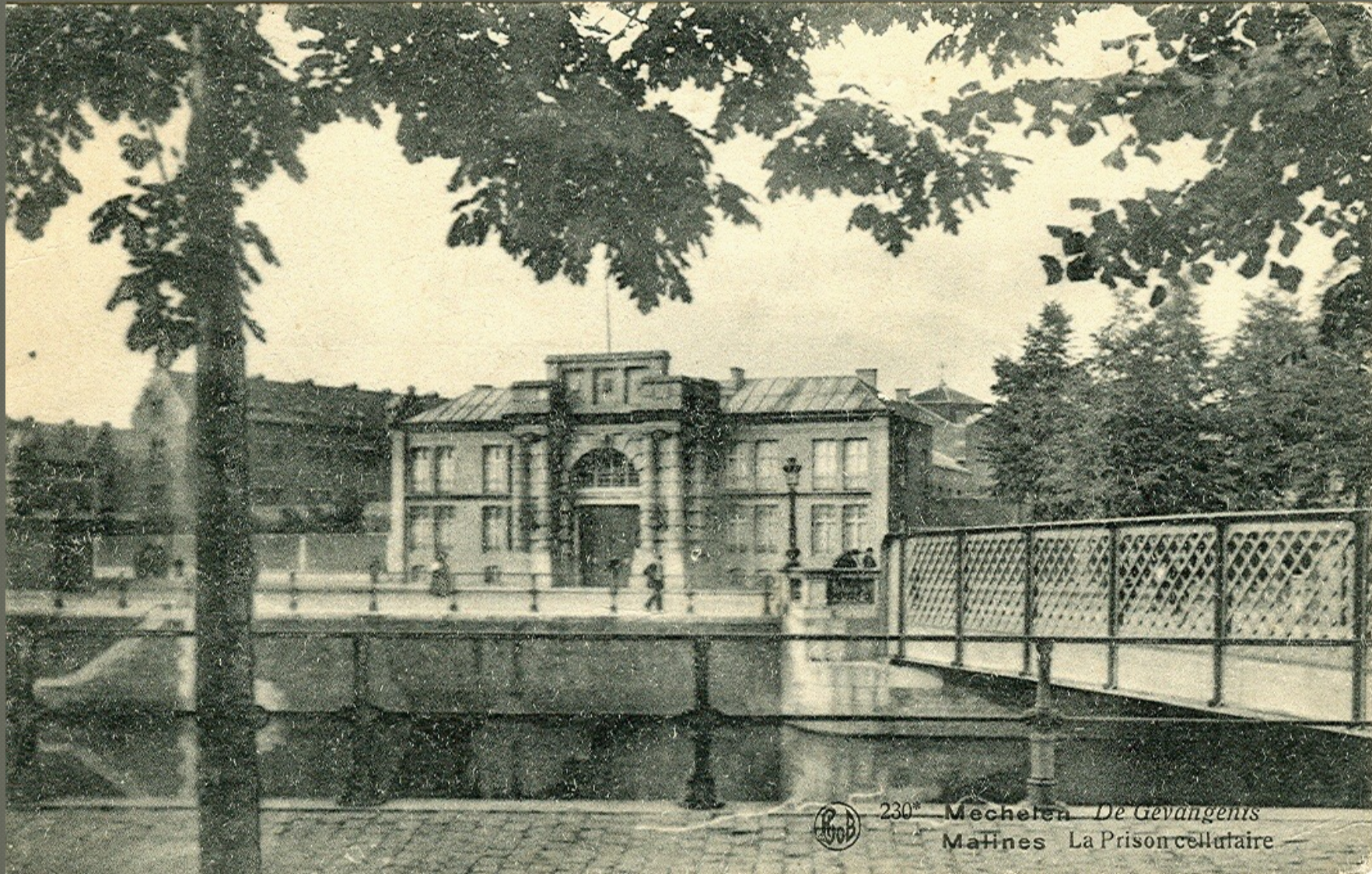
7. Felix Brusselaers – 12 april 1947
8. Georges Vermeulen – 12 april 1947
9. Eugeen Raes – 12 april 1947
10. Walter Obler – 12 april 1947
11. Guillaume Hermans – 12 april 1947
12. Marcel de Saffel – 12 april 1947
13. Petrus van Praet – 12 april 1947
14. Adolf Lampaert – 12 april 1947
15. Sally Lewin – 12 april 1947
16. Karel Carleer – 12 april 1947

Mechelen: 17 gefusilleerden

---

17. Hendrik Vandersmissen – 4 mei 1948

Mechelen: eerste zes in de gevangenis terechtgesteld

Mechelen: eerste zes in de gevangenis terechtgesteld

Mechelen: executies 'Breendonk' in de kazerne Generaal Delobbe

Mechelen: executies 'Breendonk' in de kazerne Generaal Delobbe

Mechelen: de muur van de kazerne Generaal Delobbe bestaat nog

Mechelen: executies 'Breendonk' in de kazerne Generaal Delobbe

Mechelen: executies 'Breendonk' in de kazerne Generaal Delobbe

Mechelen: de executieplaats in 2006 vanaf de overzijde van de Edgard Tinellaan

12/04/2006

Namen: 22 gefusilleerden

---

1. Célestin Hastir

2. René Bouchat

3. Maurice Sotiau

4. Arsène Arteman

5. Gustave Defaux

6. Benjamin van Nimmen

Namen: 22 gefusilleerden

---

7. Jan Pellemans

8. Désiré Istasse

9. Joseph Schoonbroodt

10. Prosper Mouton

11. Raymond Stampe

12. André Motte

13. Theo van Cotthem

14. Christian Coppin .../...

Namen: 22 gefusilleerden

.../... 15. Marcel Putzeys
16. Cyrille Rombaut
17. Joseph Kesteleyn
18. Louis François

19. Cyrille Bande

20. Jacques Muller

Namen: 22 gefusilleerden

---

21. Désiré Lespagnard

22. Joseph Gilson

Namen: alle executies vonden plaats op de citadel

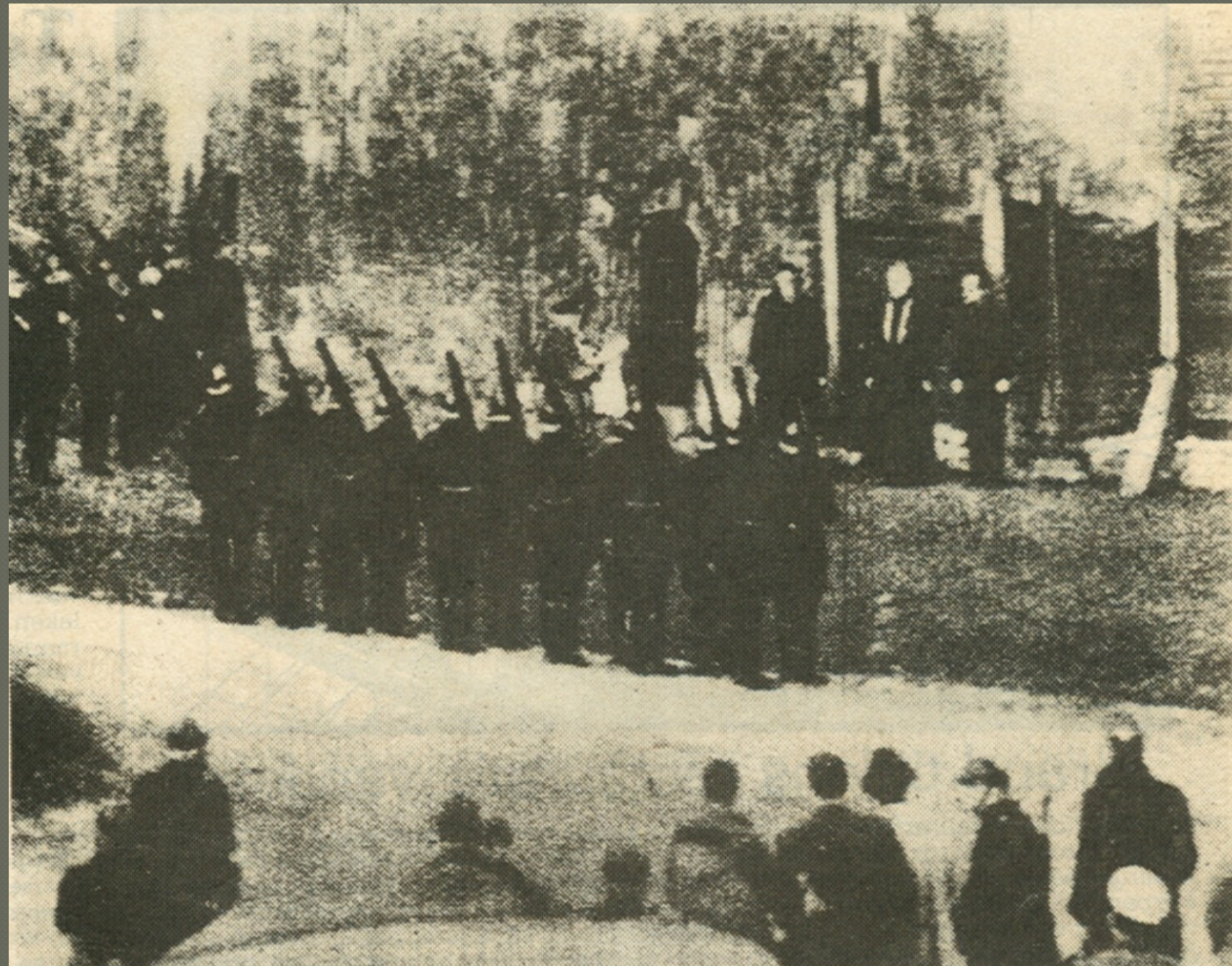
Namen: alle executies vonden plaats op de citadel

Namen: alle executies vonden plaats op de citadel

Namen: alle executies vonden plaats op de citadel

Nijvel: 7 gefusilleerden

---

1. Jean Laurent
2. Pascal Minet

3. Georges Delcourt
4. Marcel Donners
5. Fernand Denis
6. Louis Jacobs
7. Alfred Falque

Nijvel: alle executies bij de munitiebunker op het militaire vliegveld

Nivelles: alle executies bij de munitiebunker op het militaire vliegveld

Nivelles. — Le Champ d'Aviation.

Tienen: 3 gefusilleerden

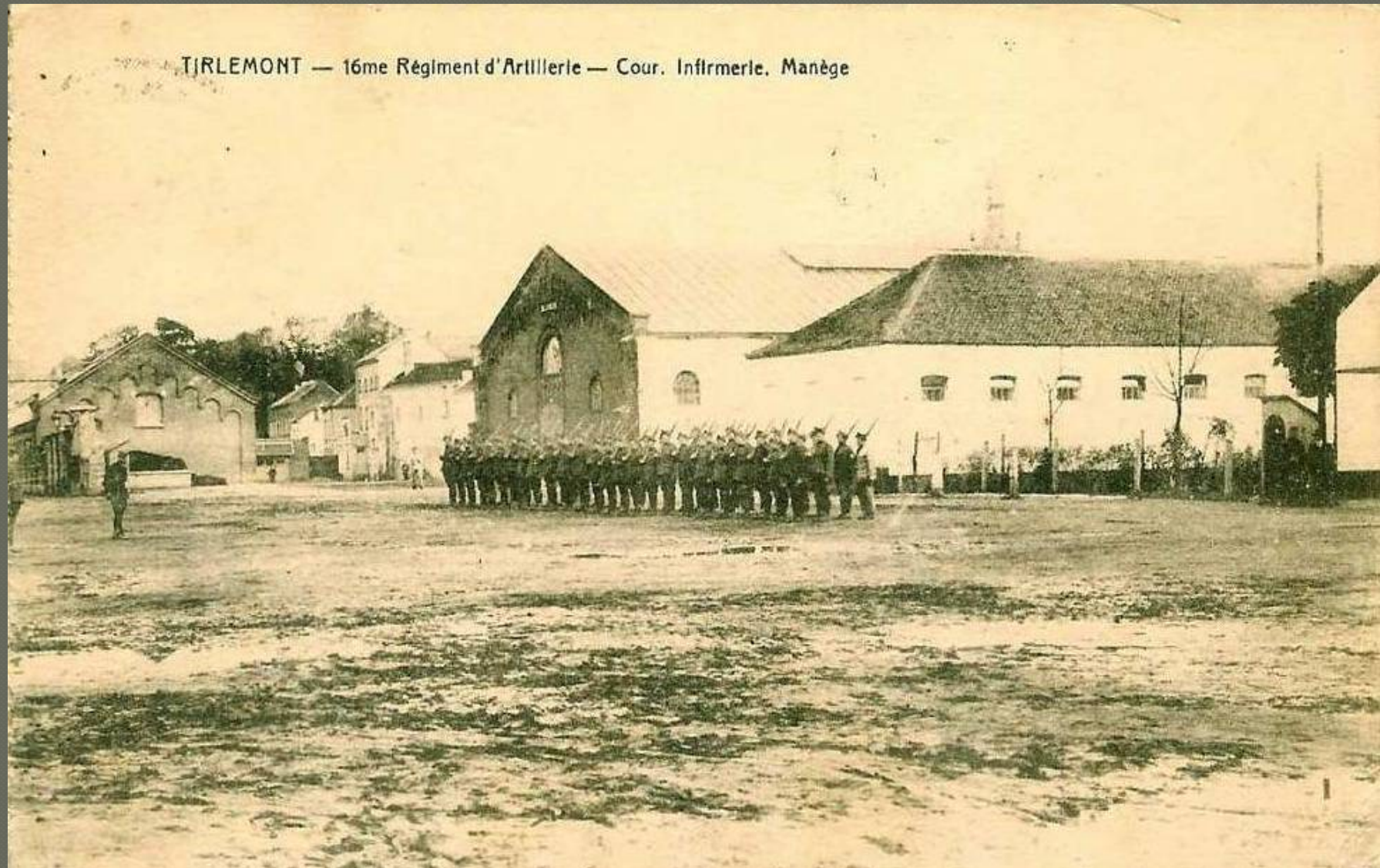
---

1. Marcel Engelen – 25 oktober 1946
2. Marcel Ponsaerts – 25 oktober 1946
3. Léon Cornu – 25 oktober 1946

Tienen: kermis! - met executies in de kazerne

Tienen: kermis! - met executies in de kazerne

Tongeren: 4 gefusilleerden

---

1. Alberic Lanoote – 23 juni 1945

2. Theo Boelen – 26 juli 1945

3. Toussaint Zwakhoven – 9 februari 1946

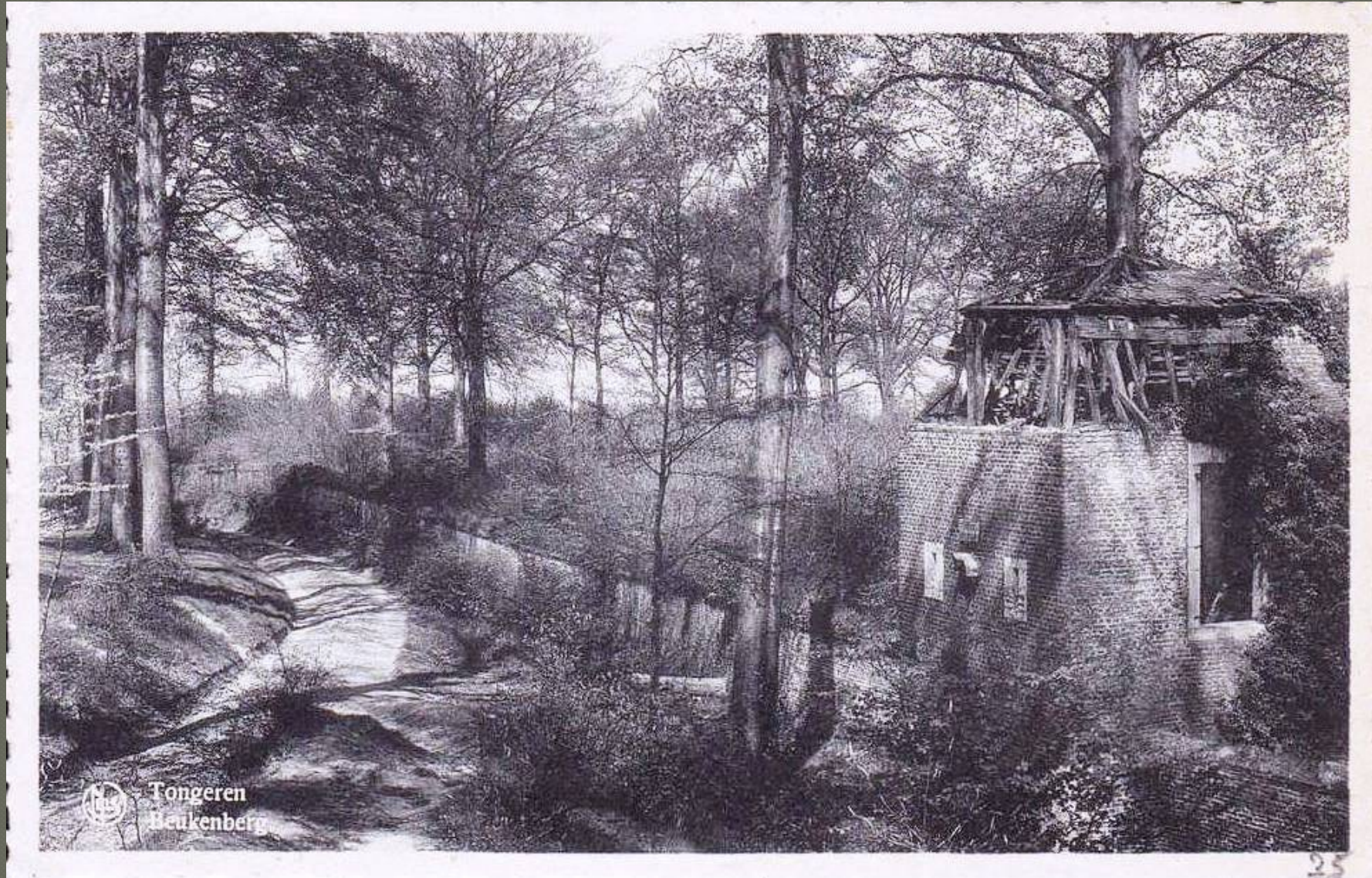
4. Lode Huygen – 4 juni 1948

Tongeren: eerste drie in de gevangenis

26/12/2005

Tongeren: laatste executie op de Beukenberg

Verviers: 5 gefusilleerden

---

1. Louis Wernaerts

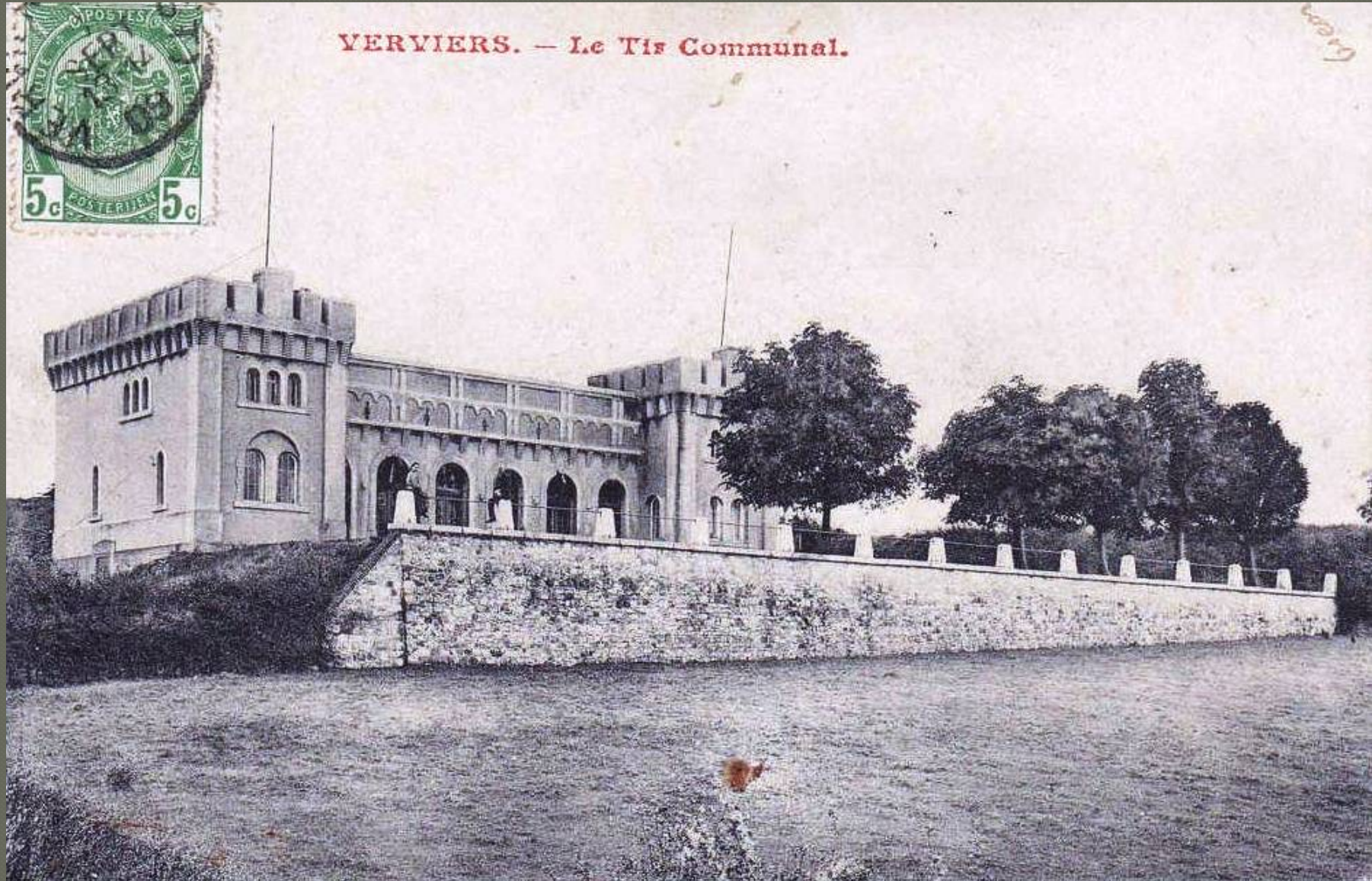
2. Albert Buchet

3. Emile Biérin

4. Charles Schnoeck

5. Léonard de Mangelaere

Verviers: alle terechtstellingen in de schietbaan van Stembert

Verviers: alle terechtstellingen in de schietbaan van Stembert

---

Met bijzondere dank aan:

- ◉ Willy van Puyvelde (+)
- ◉ Pieter Jan Verstraete
- ◉ mr. drs. Frank Judo
- ◉ Wim van Utrecht
  - ◉ Karl Drabbe
  - ◉ Paul Meeus
  - ◉ e.v.a.